

Интегрисане академске студије фармације
Инструменталне методе - Б14

**П9. Основе NMR спектроскопије. ^1H NMR
спектри.**

Проф. др Недељко Манојловић

Језгра са **непарним бројем протона и неутрона** имају целобројни спин квантни број ($I = \pm 1, 2, \dots$).

Језгра са **различитим бројем протона и неутрона** (парно-непаран број), спин квантни број је једнак $I = \pm 1/2, 3/2, 5/2, \dots$

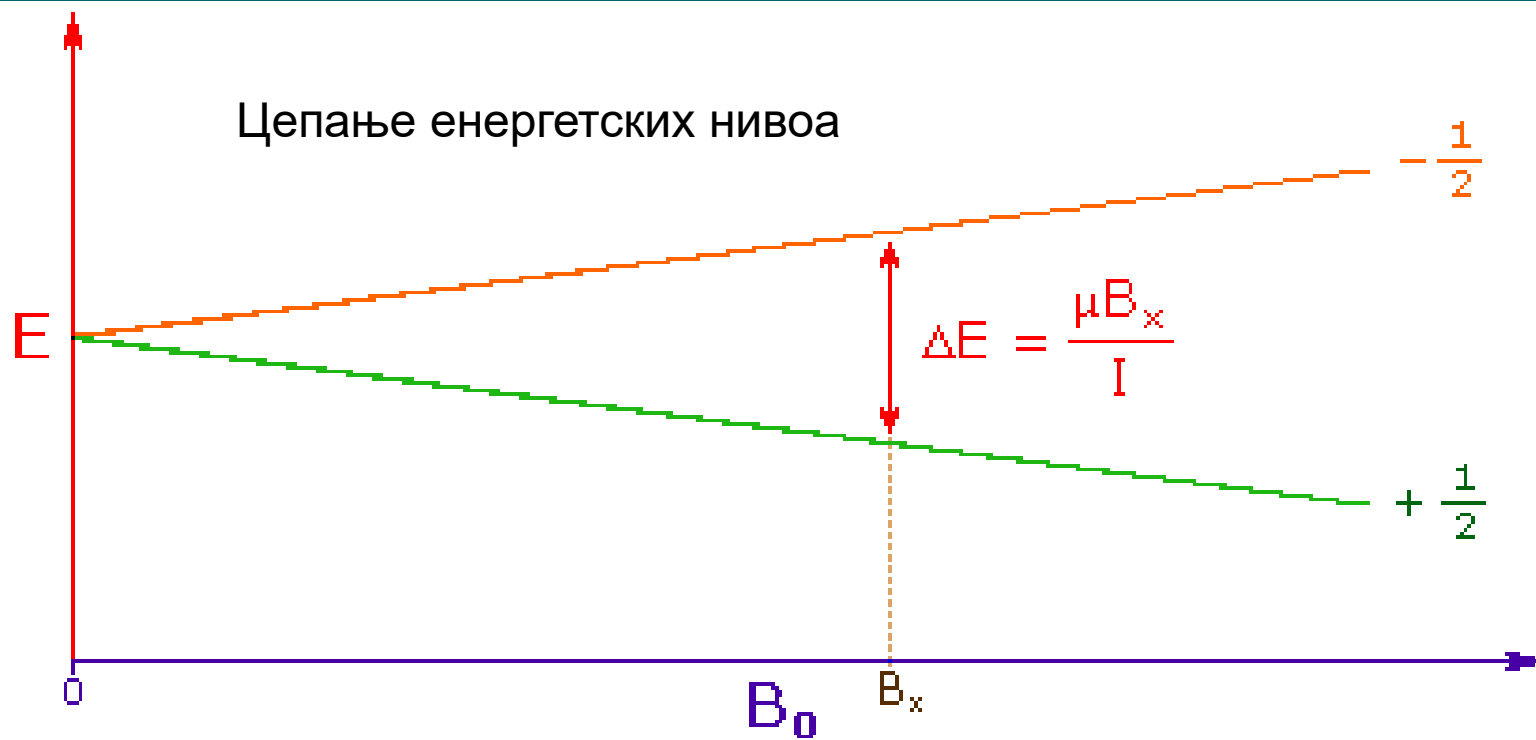
Језгра са **парним бројем протона и неутрона** имају спин квантни број једнак 0.

Језгра са $I \geq 1$ називају се квадриполним језгрима то су језгра која поред магнетног дипола имају и електрични дипол.

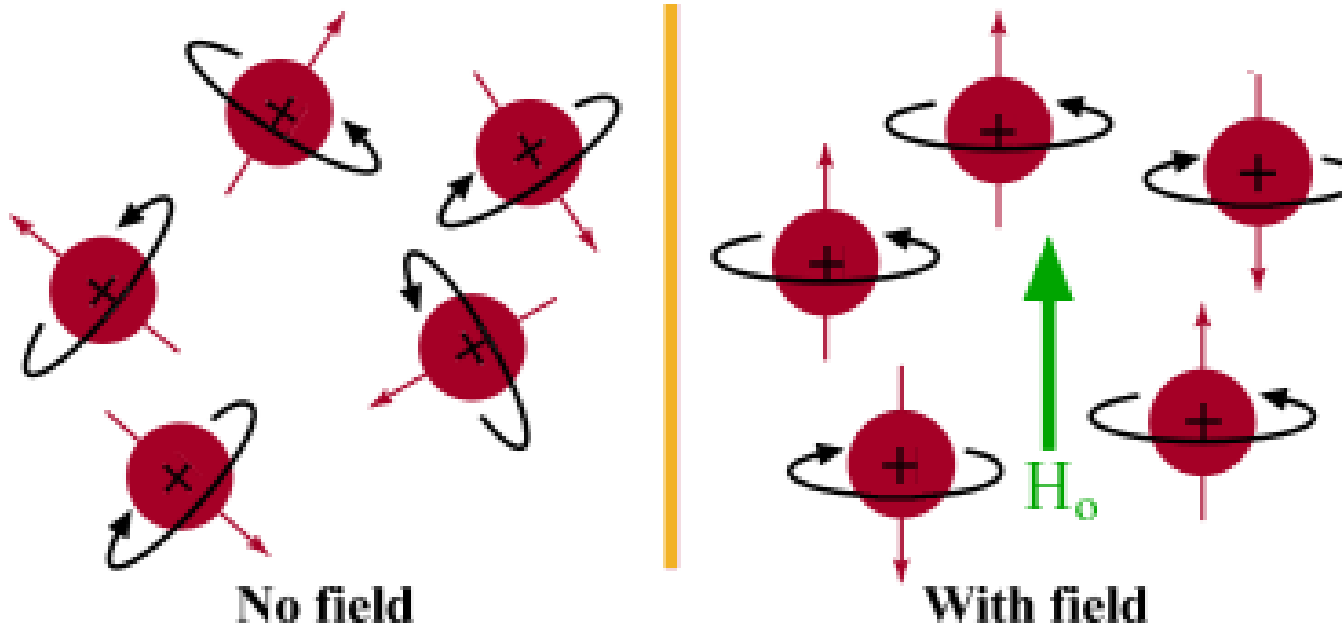
- До NMR долази када су спин-активна језгра (збир протона и неутрона је непаран) ^1H , ^{13}C , ^{19}F , ^{31}P (спин квантни број I је $1/2$, $3/2$, $5/2$ ...) изложена дејству јаког хомогеног магнетног поља и истовремено озрачена електромагнетним таласима.
- Тада долази до цепања њихових енергетских нивоа.

Цепанье энергетских нивоа

- Један број језгара емитује, а други апсорбује зрачење исте E

нема поља

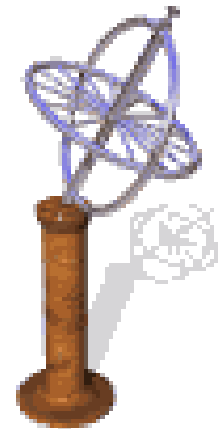
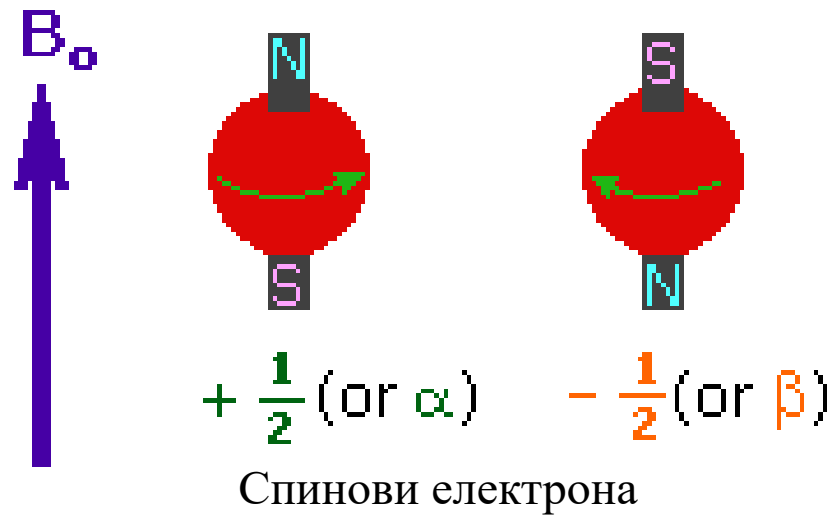
нуклеарни спинови протона су насумице оријентисани и имају исту енергију

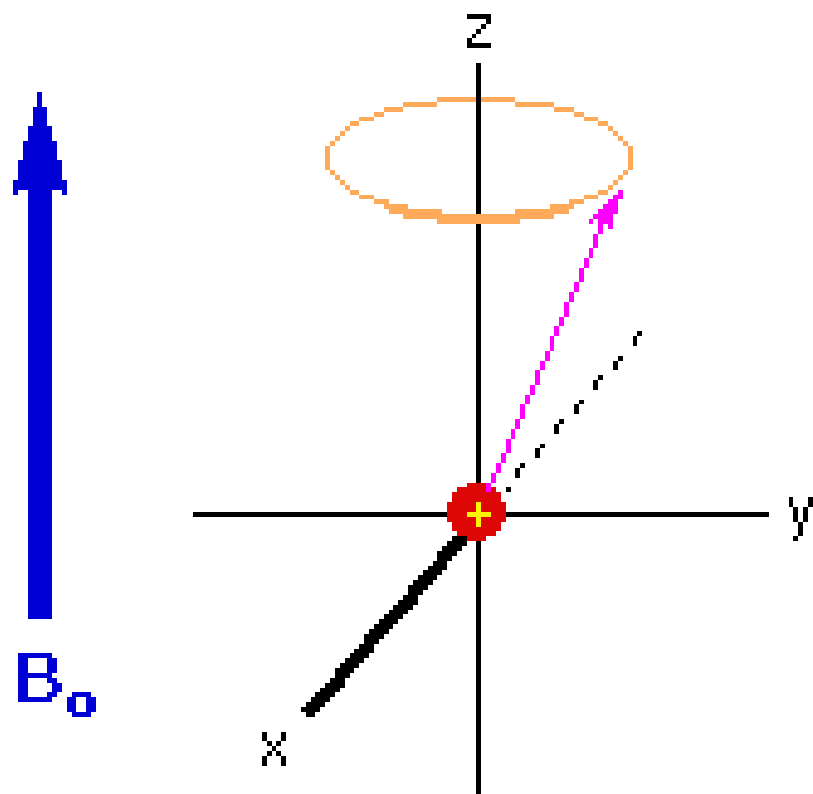
јако магнетно поље

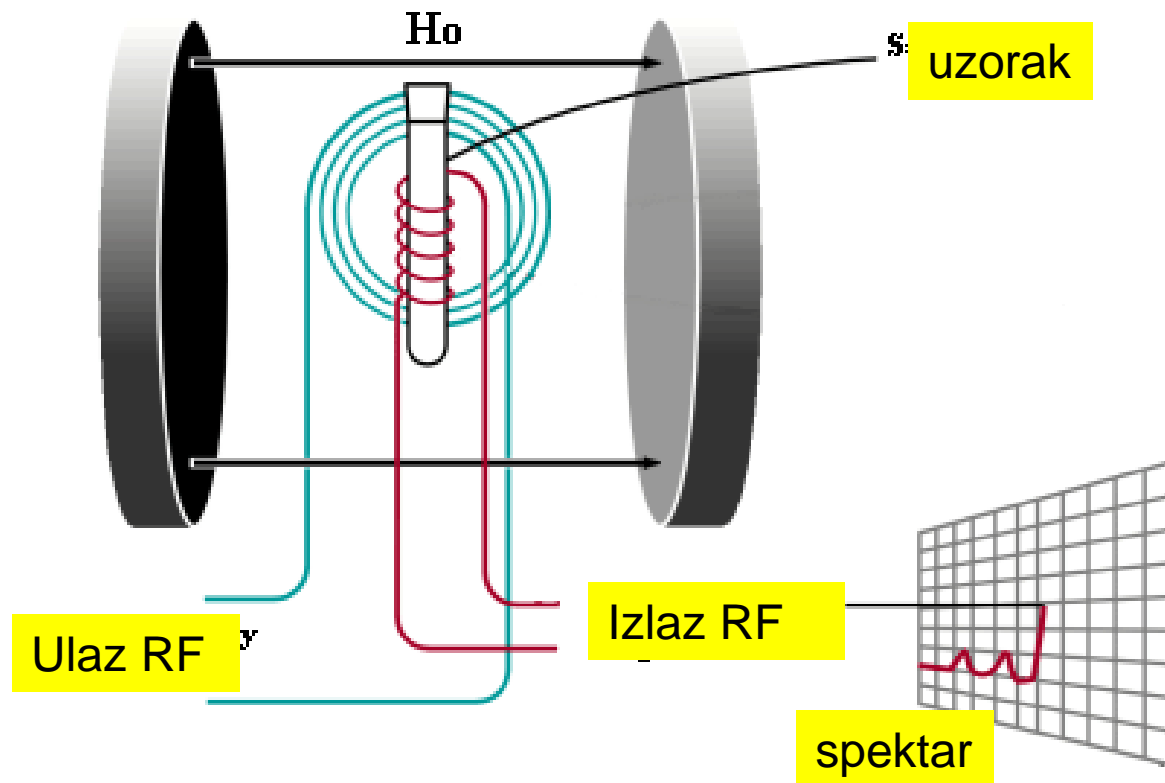
један спин је у смеру H_0 , а други је у супротном смеру

оријентација спинова у магнетном пољу

ПРЕЦЕСИЈА ЈЕЗГРА

Упрощена схема NMR спектрометра

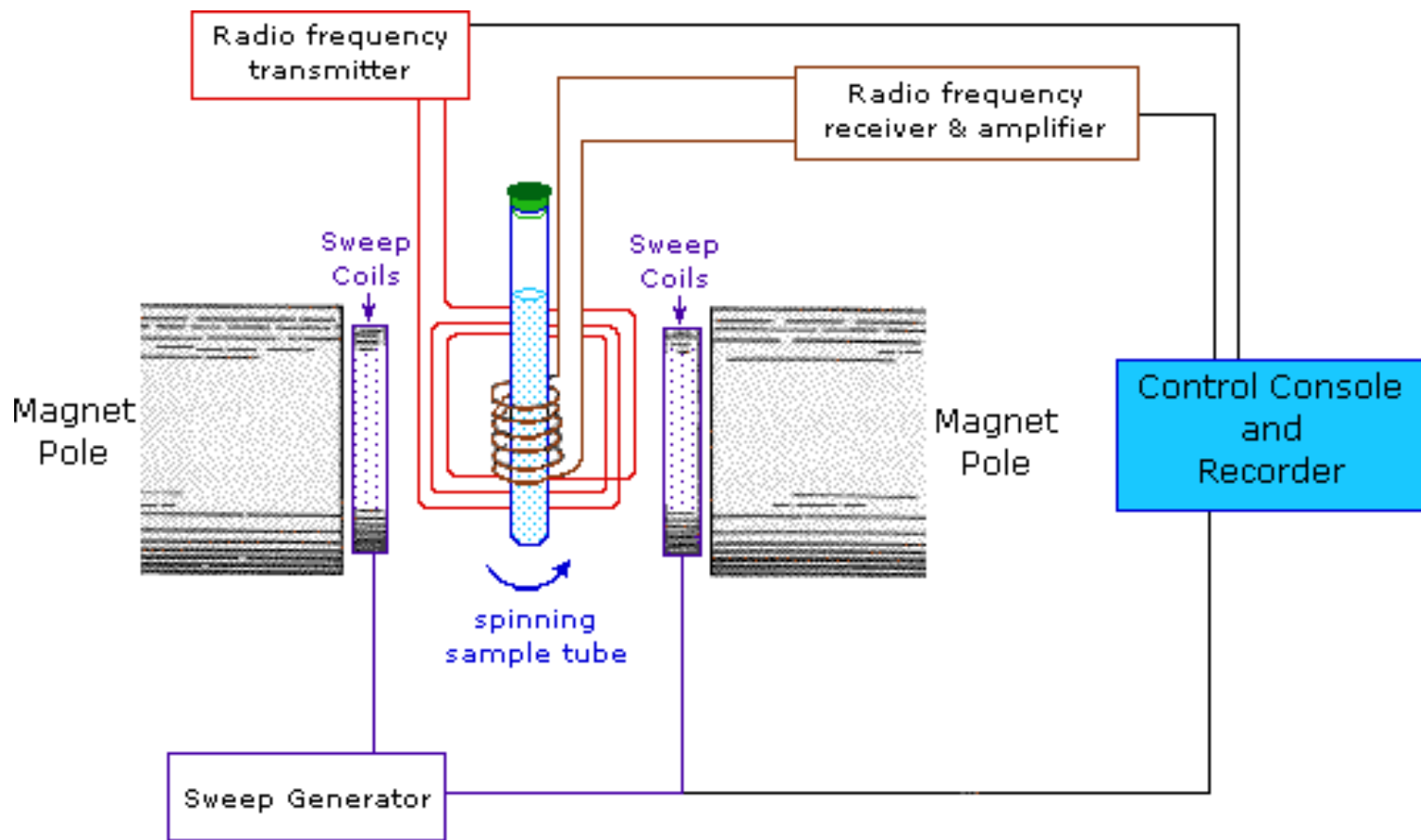

схема NMR спектрометра

NMR magnet

РАСТВОРАЧИ И СТАНДАРДИ

кивета је обично од **5 mm**, а запремина раствора је 0,4-0,5 ml. За ^{13}C због мање осетљивости потребно је **више** једињења.

Најпогоднији су они растварачи који не садрже језгро које се снима.

За снимање ^1H и ^{13}C језгара користе се органски растварачи код којих су протони замењени са деутеријумом. CDCl_3

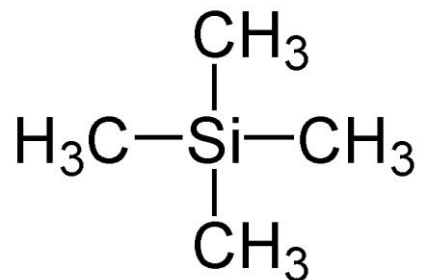
CD_3SOCD_3

CD_3COCD_3

- Код ФТ инструмената морају да се користе растварачи са деутеријумом обзиром да се деутеријум користи за одржавање радних услова - deuterium lock

- Један од стандарда је **тетра-метил силан TMS** $(\text{CH}_3)_4\text{Si}$ који даје један сигнал-синглет за 12 еквивалентних протона.

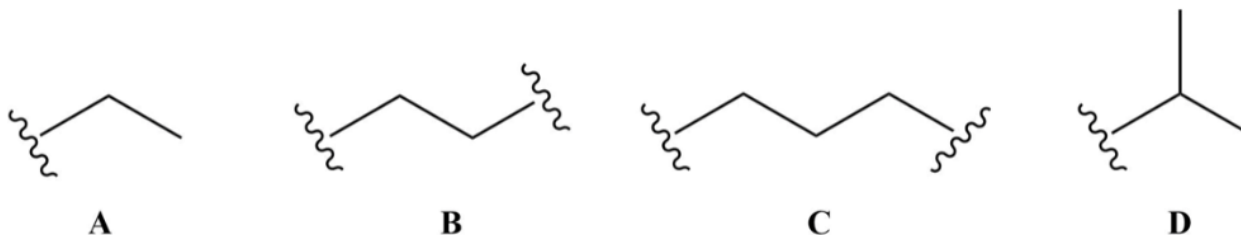
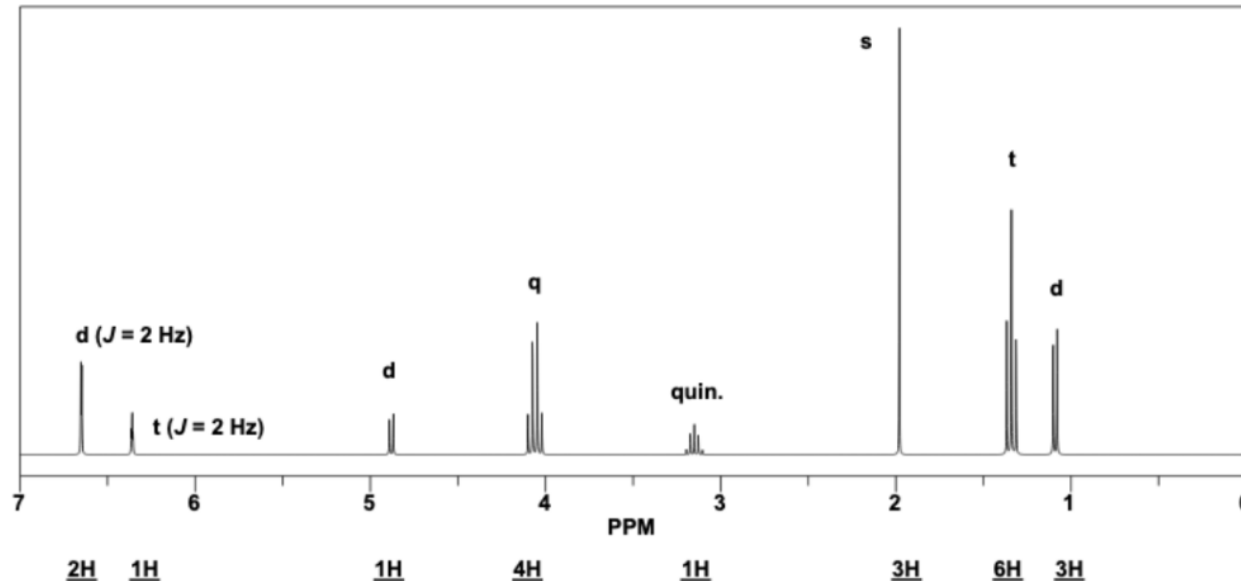

- Једна од мана му је што није растворљив у води.

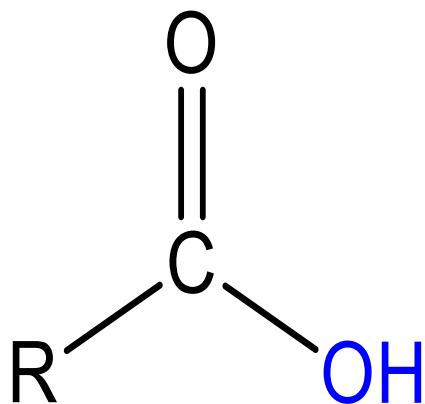
- За супстанце растворне у води користи се D_2O , а као стандард DSS (**диметилсилан пентасулфонска киселина** натријумова со $\delta = 0,015$)

ХЕМИЈСКО ПОМЕРАЊЕ δ

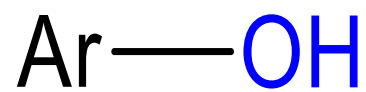
- Зависи од околине протона односно од константе заштите коју стварају електрони, односно од електронске густине, као и од просторне близине (стереохемије) осталих група у молекулу.
- Хемијска померања су релативне вредности у односу на стандард; најчешће се користи **тетраметилсилан (TMS)** за који је хемијско померање **0**.
- Поред δ јединица које се изражавају у **ppm**, користе се и τ јединице при чему је **$\tau = 10 - \delta$**

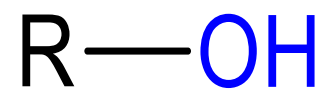
- Померање ка вишем магнетном пољу - upfield (ка мањем δ) назива се **дијамагнетно**, а померање ка нижем пољу downfield (већем δ), назива је **парамагнетно**
- Хемијско померање протона има опсег од **1-10 (15) ppm** односно δ јединица. Стандардна тачност измерених хемијских померања може бити $\pm 0,01$ Hz.
- Хемијско померање протона неких функционалних група (SH, OH, NH, ...) **зависи од растварача**, концентрације и температуре узорка.

δ 10,5- 12,0

4,0-7.0

0,5-5,0

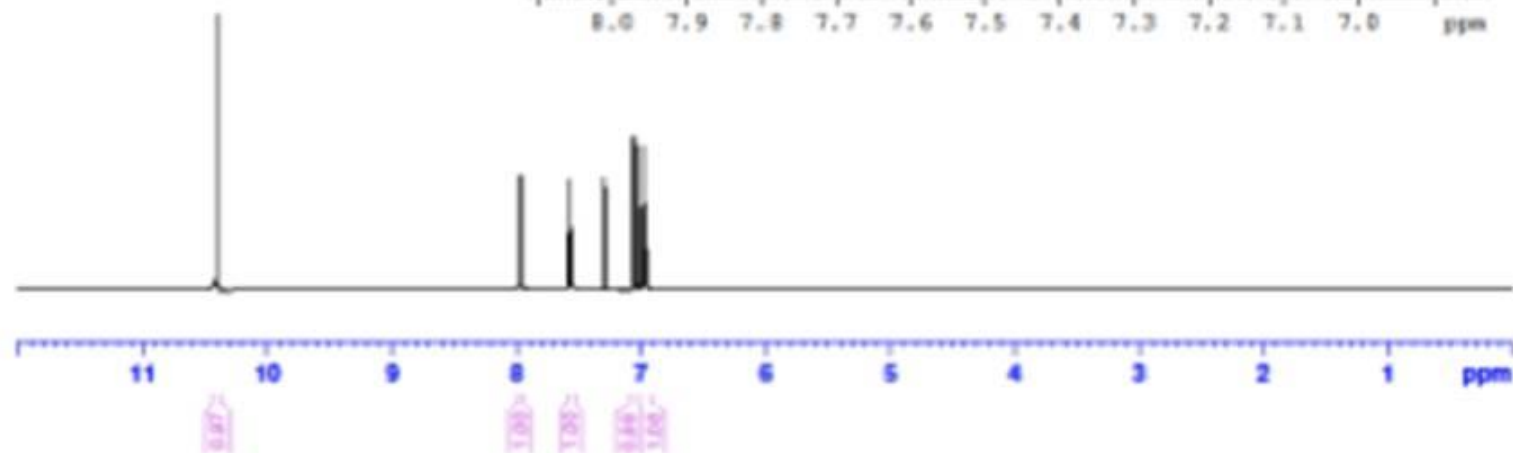
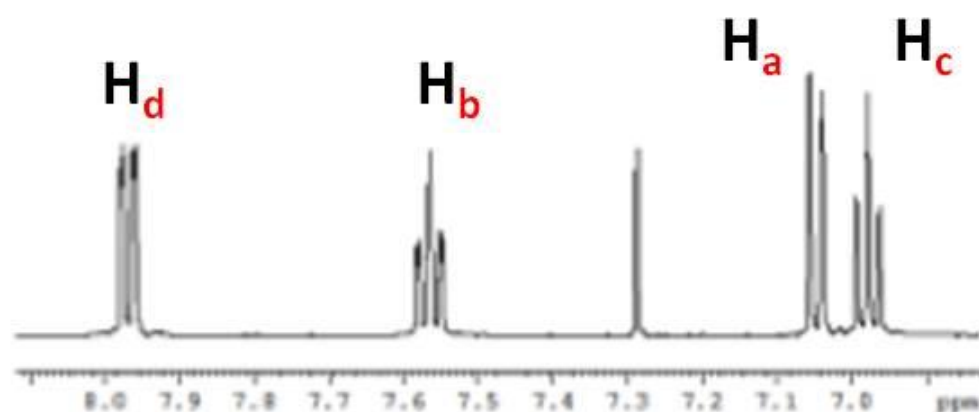
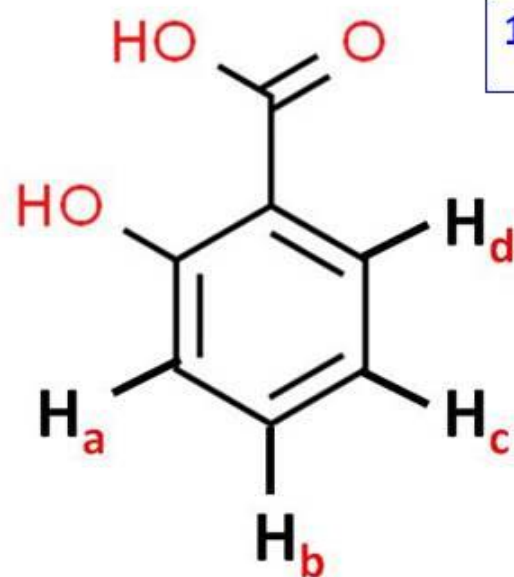
Хемијско померање OH

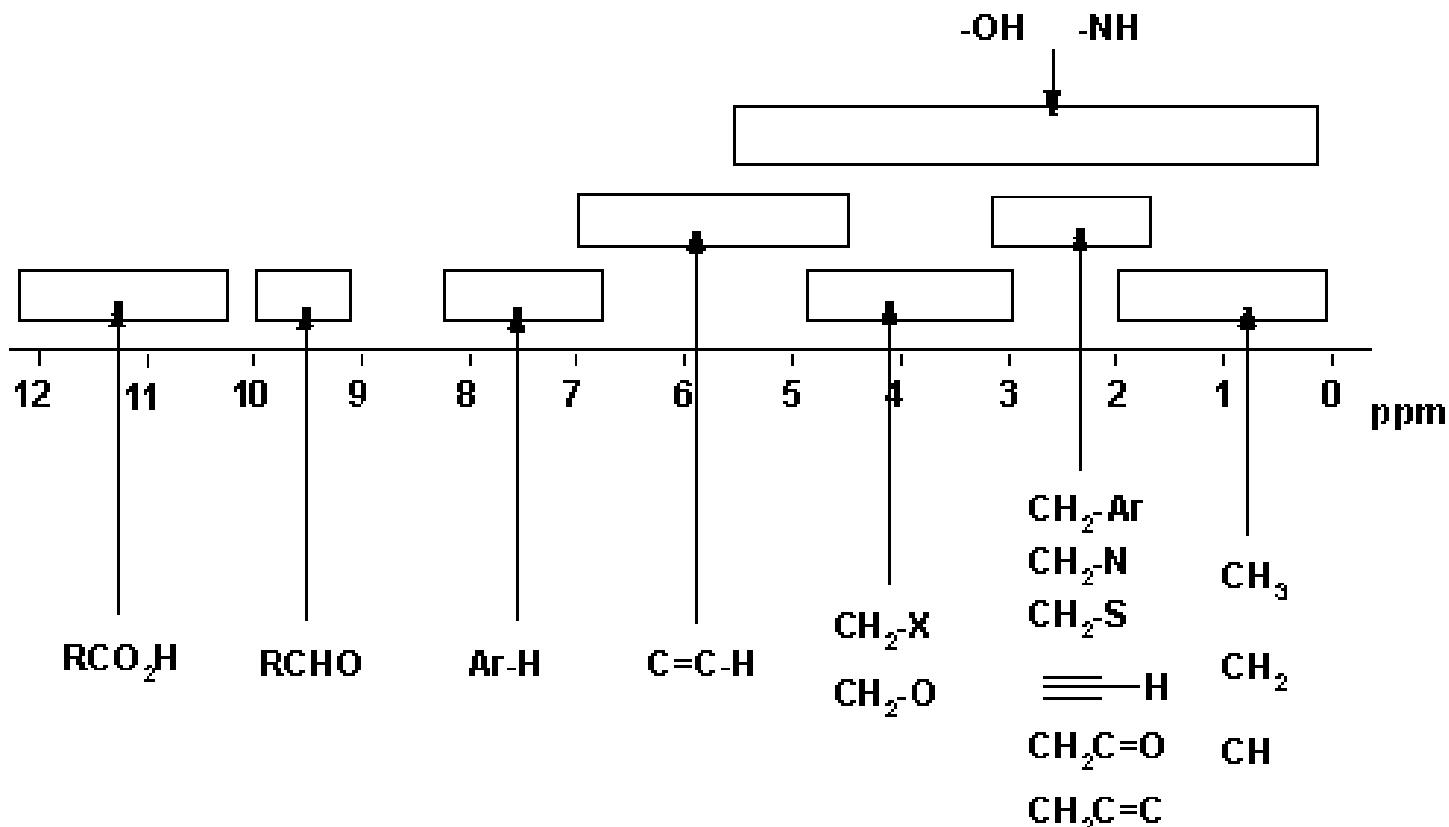

Киселост

^1H -NMR Assignment for salicylic acid

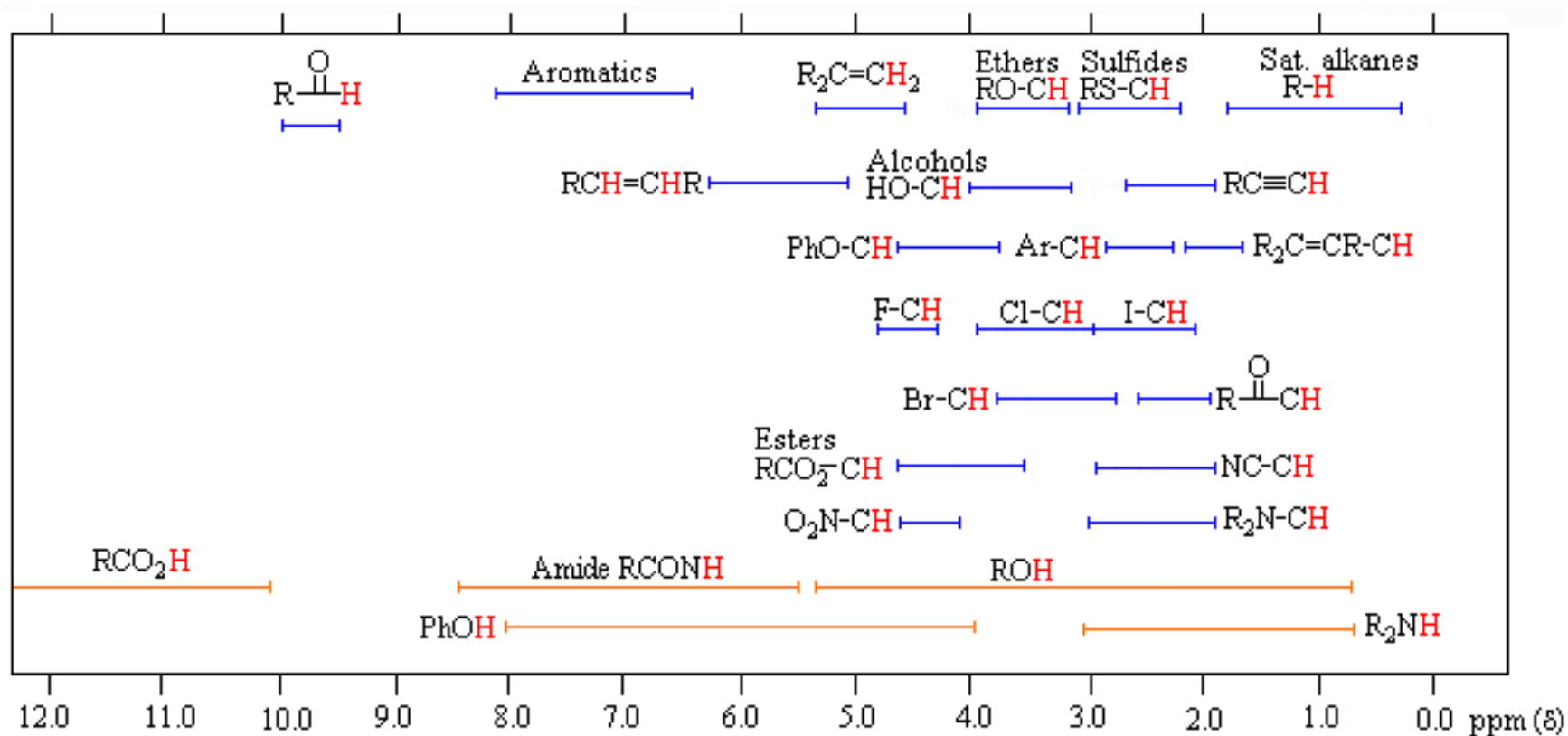

Хемијска померања појединих врста протона

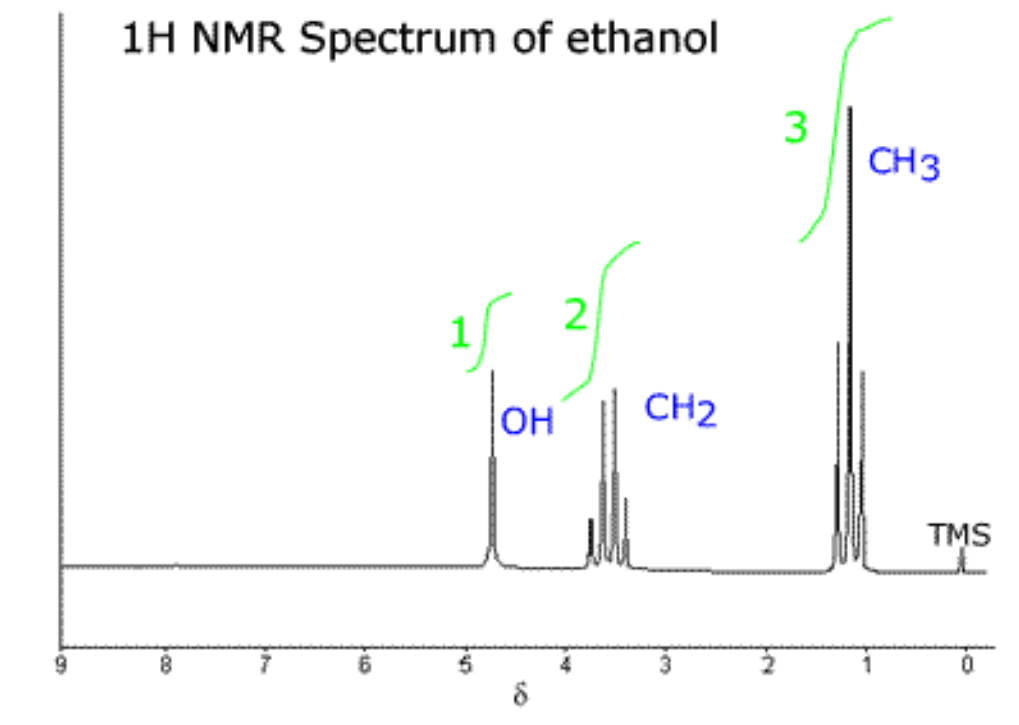
Хомотопни и енантиотопни протони имају исто хемијско померање

Дијастереотопни протони имају различито хемијско померање

ИНТЕГРАЛИ

- Представљају однос површина сигнала, односно однос броја хемијски различитих протона у једињењу.
- Интеграл сваког сигнала **дели** се са интегралом најслабијег сигнала и односи се своде на односе целих бројева (нпр 3:2:1)

МУЛТИПЛИЦИТЕТ СИГНАЛА

- Скаларно спрезање (спин-спин спрезање)
- СПЕКТРИ I РЕДА – ВАЖИ ПРАВИЛО $n+1$

s (синглет) – у суседству се налази атом без протона

d (дублет) - у суседству се налази атом са једним протоном

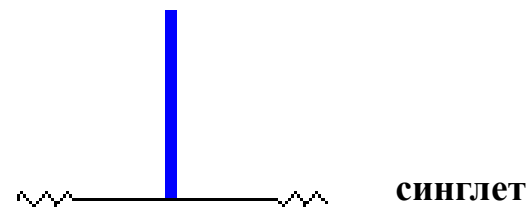
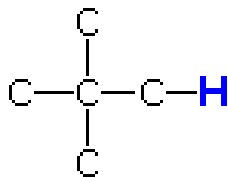
t (триплет) - у суседству се налази атом са два протона

q (квартет) - у суседству се налази атом са три протона

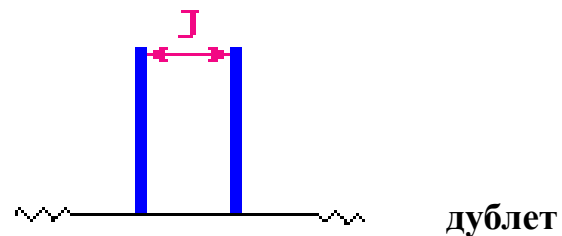
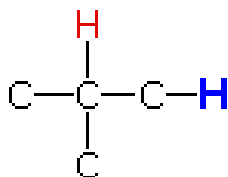
qv (квинтет) - у суседству се налази атоми са четири протона

m (мултиплет) – означава да се у суседству налази већи број протона

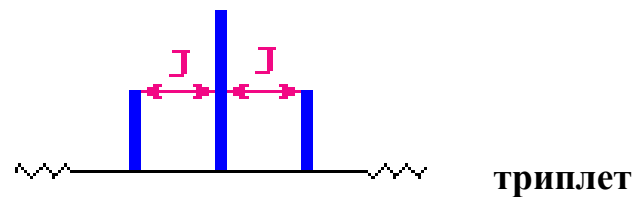
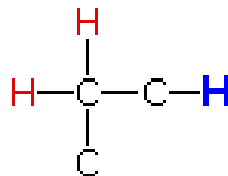
Нема
купловања

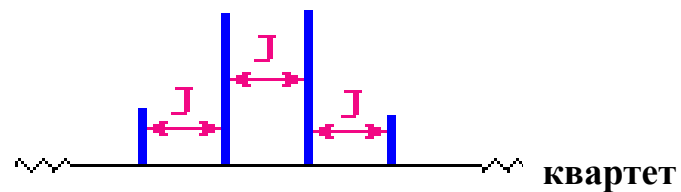
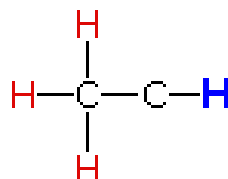
Купловање са
једним Н

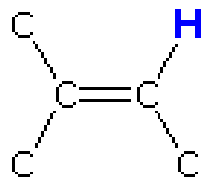
Купловање са
два Н

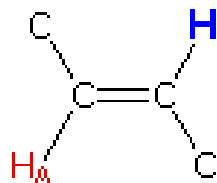
Купловање са
три Н

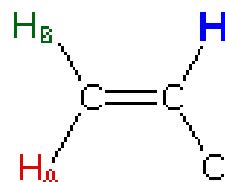
Нема
куплованих
водоника

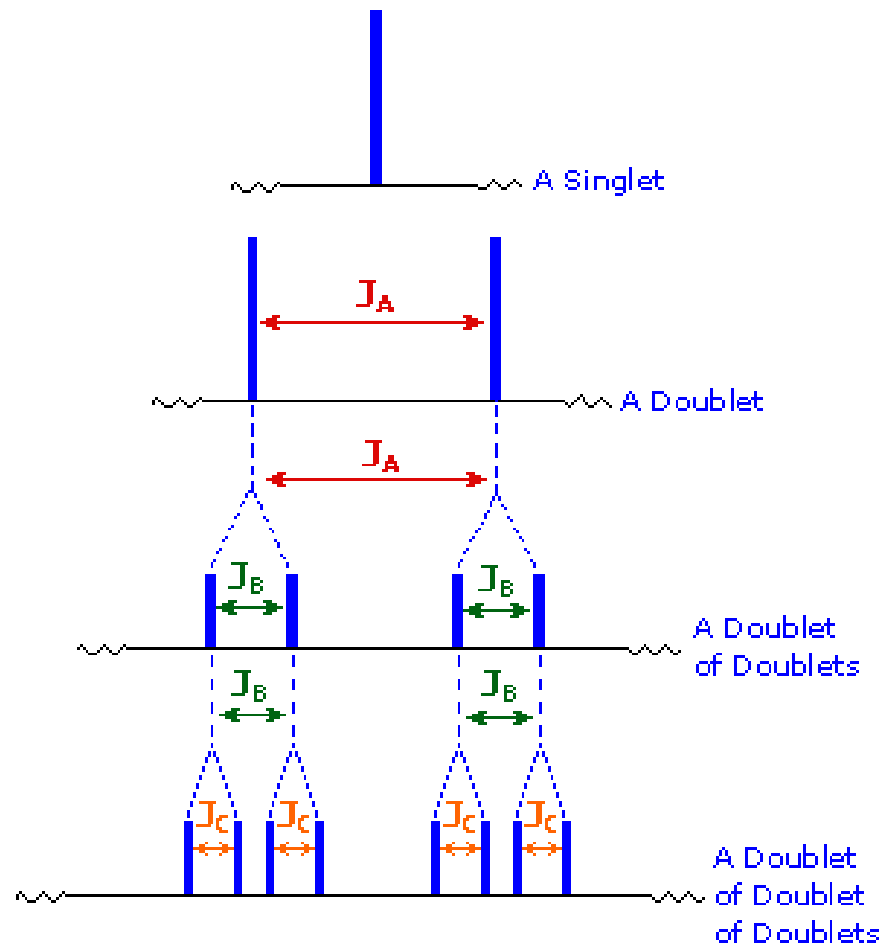
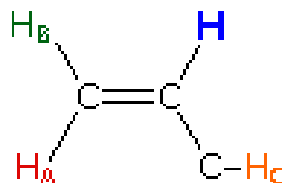
Један
купловани
водоник

Два куплована
водоника

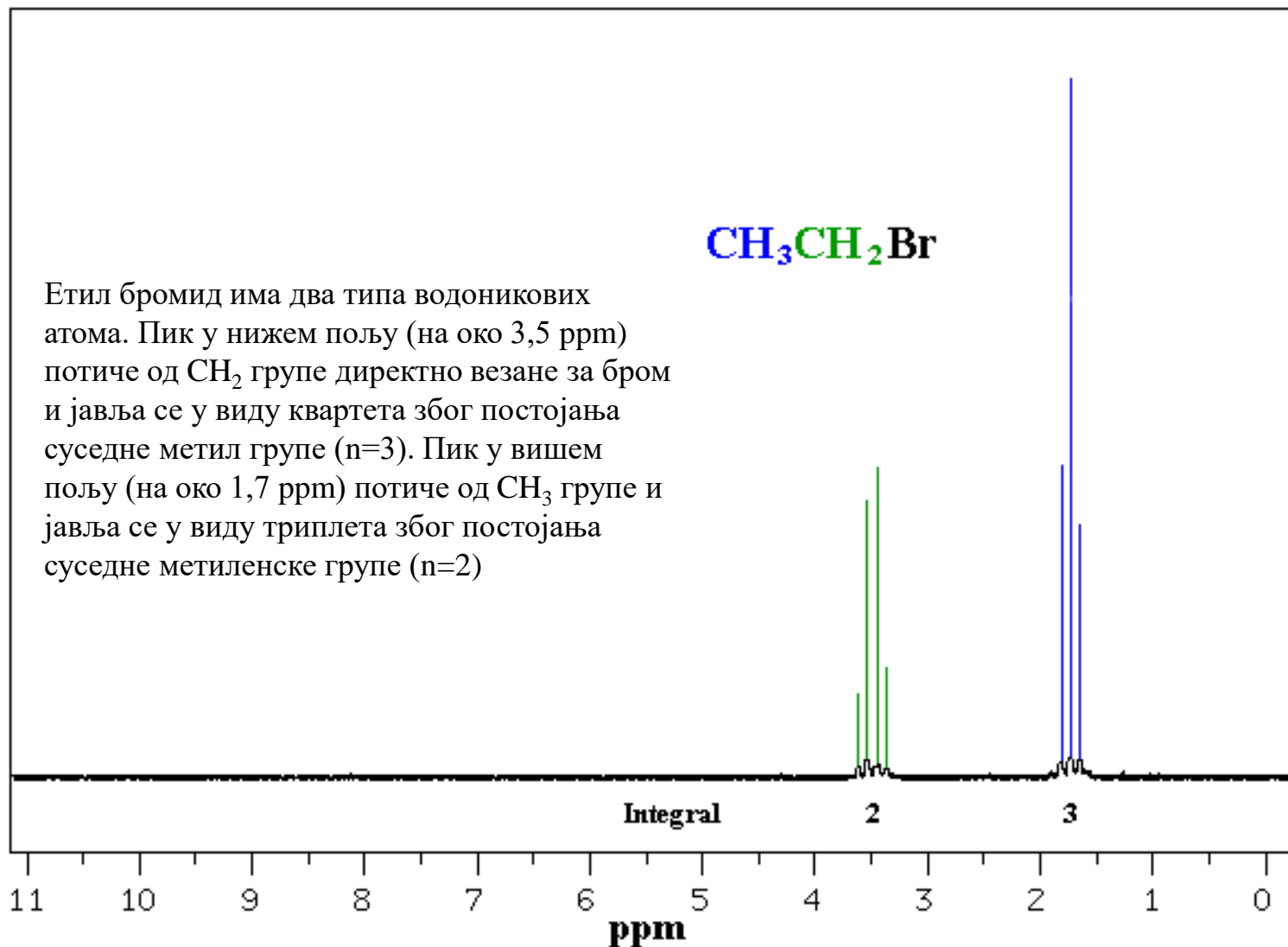

Три куплована
водоника

Етил бромид има два типа водоникових атома. Пик у нижем пољу (на око 3,5 ppm) потиче од CH_2 групе директно везане за бром и јавља се у виду квартета због постојања суседне метил групе ($n=3$). Пик у вишем пољу (на око 1,7 ppm) потиче од CH_3 групе и јавља се у виду триплета због постојања суседне метиленске групе ($n=2$).

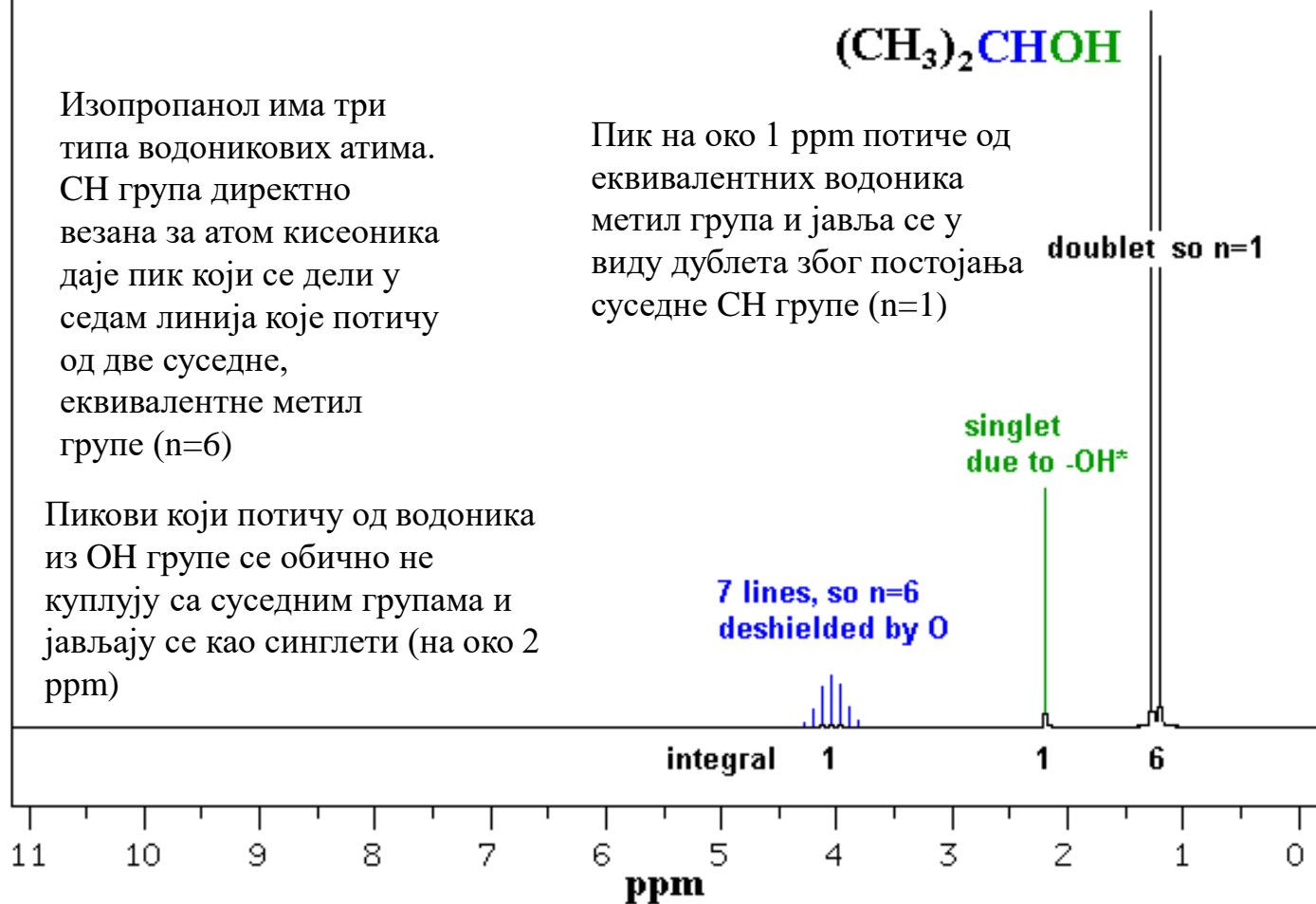

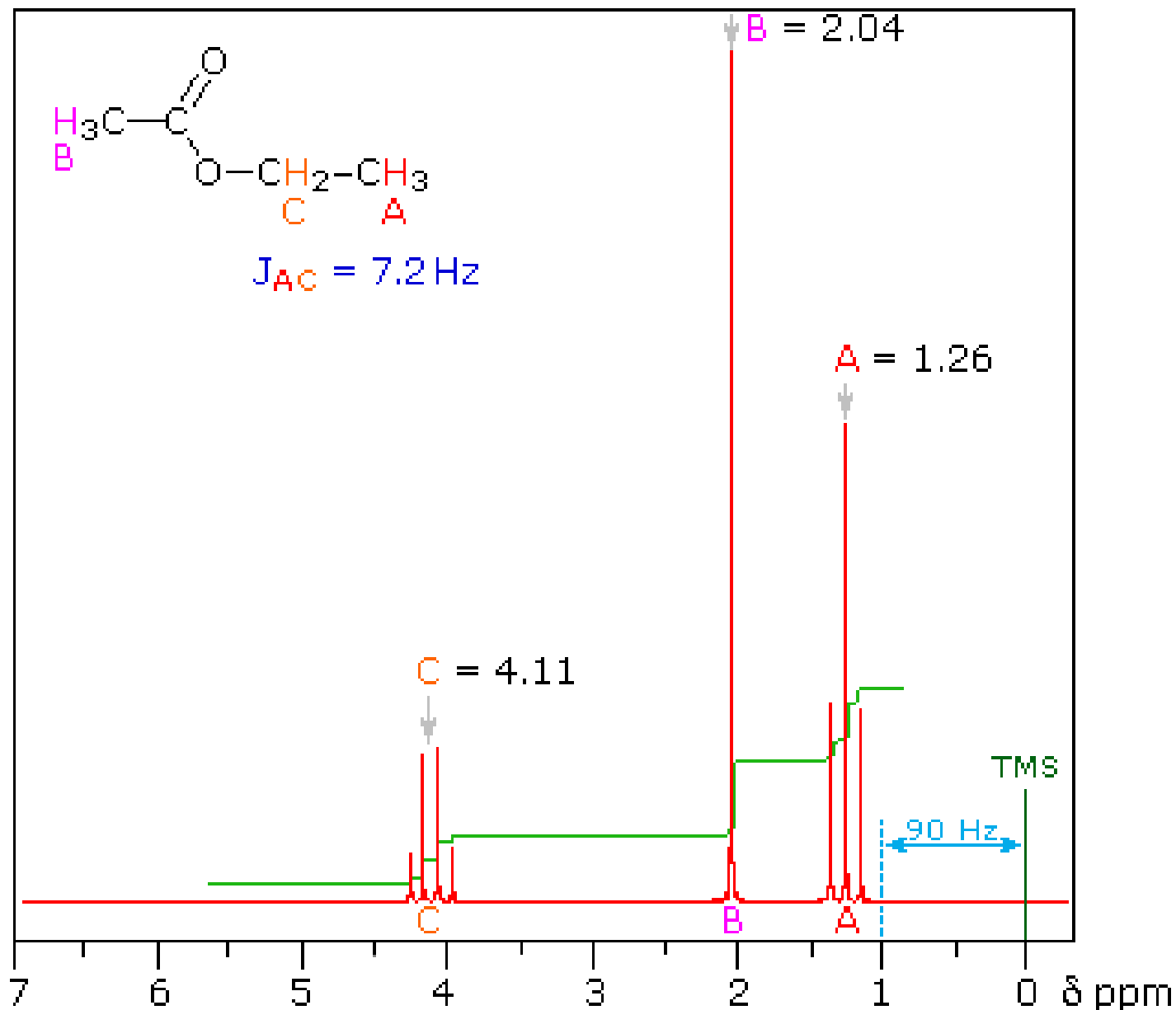

Изопропанол има три типа водоникових атома. СН група директно везана за атом кисеоника даје пик који се дели у седам линија које потичу од две суседне, еквивалентне метил групе ($n=6$)

Пикови који потичу од водоника из ОН групе се обично не куплују са суседним групама и јављају се као синглети (на око 2 ppm)

Пик на око 1 ppm потиче од еквивалентних водоника метил група и јавља се у виду дублета због постојања суседне СН групе ($n=1$)

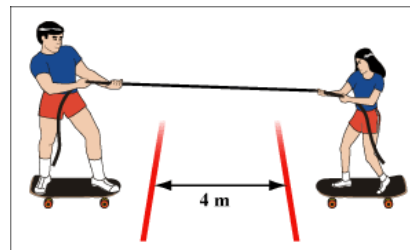
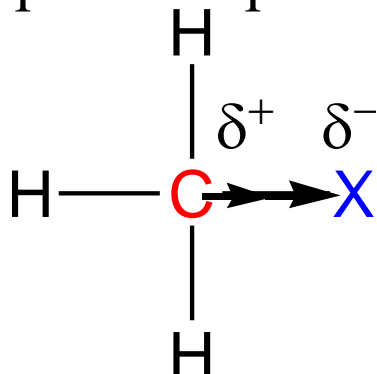
ФАКТОРИ КОЈИ УТИЧУ НА ХЕМИЈСКО ПОМЕРАЊЕ

а) ИНДУКТИВНИ ЕФЕКАТ

Већи –I ефекат изазива веће хемијско померање

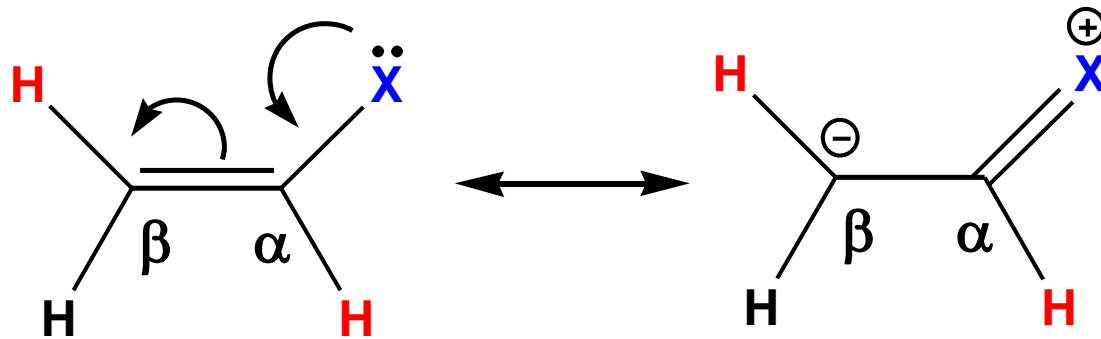
$\text{CH}_3\text{-F}$	$\text{CH}_3\text{-OH}$	$\text{CH}_3\text{-Cl}$	$\text{CH}_3\text{-Br}$	$\text{CH}_3\text{-I}$	CH_4
δ 4,26	3,40	3,05	2,68	2,16	0,23

Електронегативност групе X, смањује електронску густину на а-угљенику, а самим тим и на протонима који су везани за њега, тиме се смањује локална диамагнетна заштита односно повећава хемијско померање а протона.

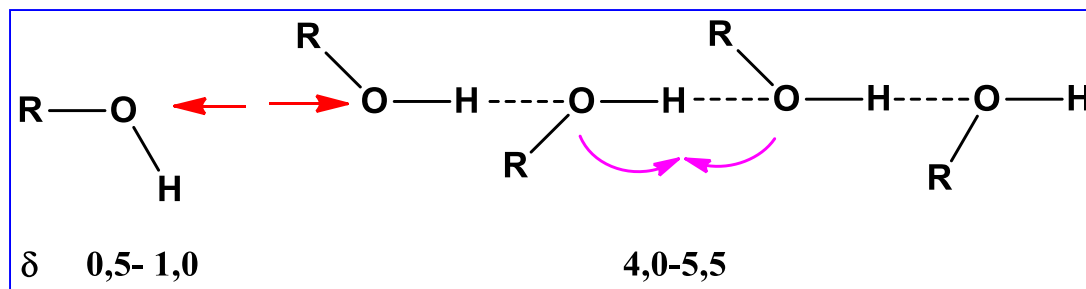
6) РЕЗОНАНЦИОНИ ЕФЕКАТ

1. супституенти који повећавају електронску густину у незасићеном систему (+R ефекат), OH, OR, Hal, NH₂...

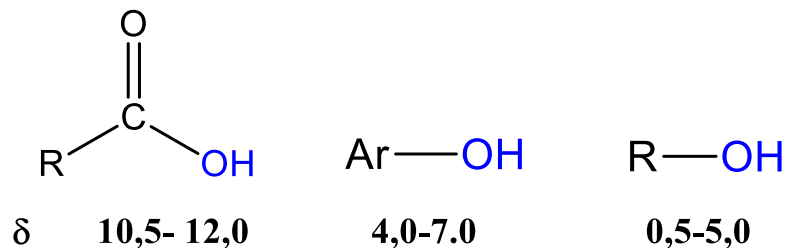

2. супституенти који могу да привуку електронски пар (-R ефекат); C=X, X=C, N, O, S итд.). Обе групе показују -I ефекат

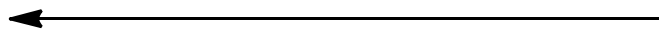
ц) ВОДОНИЧНА ВЕЗА

- Утицај поларног и неполарног растварача
  - Утицај температуре
  - Утицај концентрације
- Са повећањем киселости повећава се и хемијско померање протона

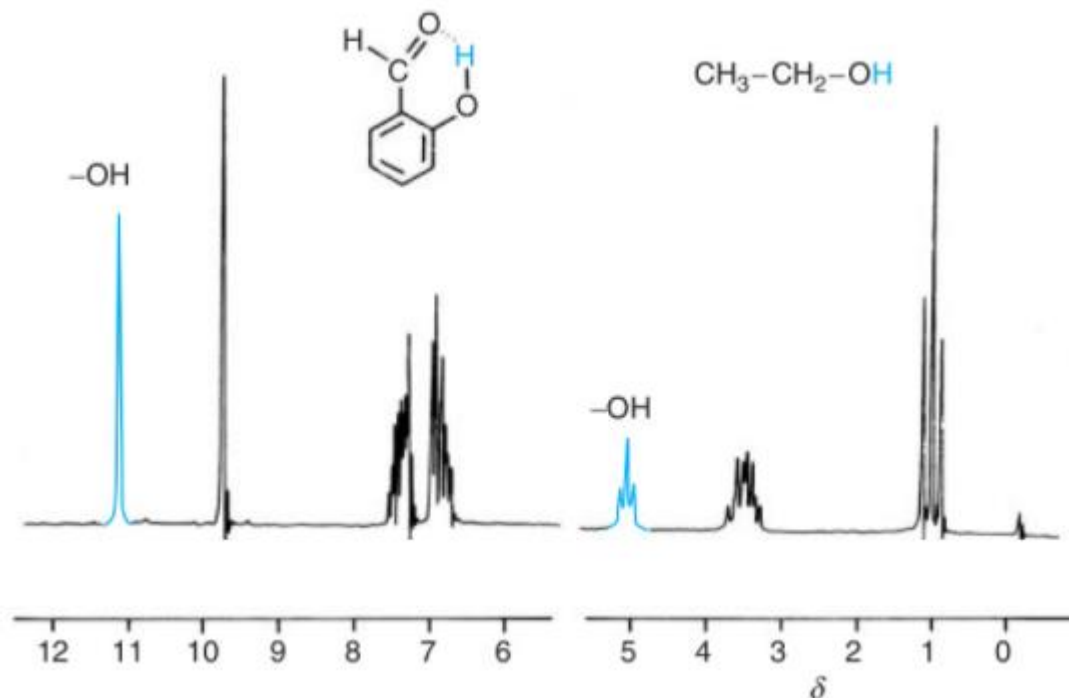

Хемијско померање OH

Киселост

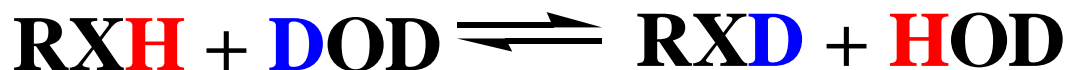

- Када се дода вода која сама може да гради водоничну везу долази до брзе измене протона воде са протонима киселине (OH , NH ,...) раскидају се јаке водоничне везе:

- На оваквој хемијској измени заснива се уобичајан поступак за доказивање протона везаних за хетероатоме ако се уместо воде употреби тешка вода D_2O

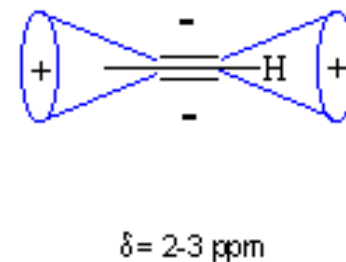
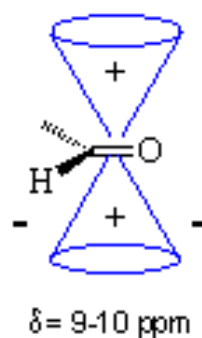
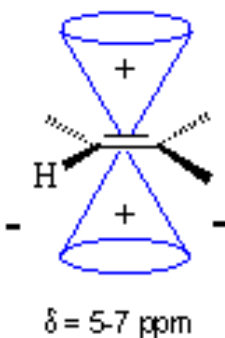
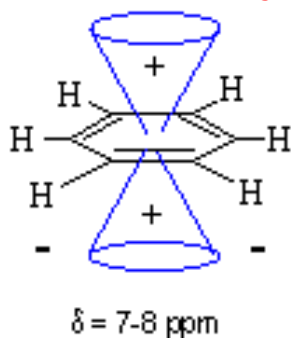

МАГНЕТНА АНИЗОТРОПИЈА

мања заштита протона изазива веће хемијско померање

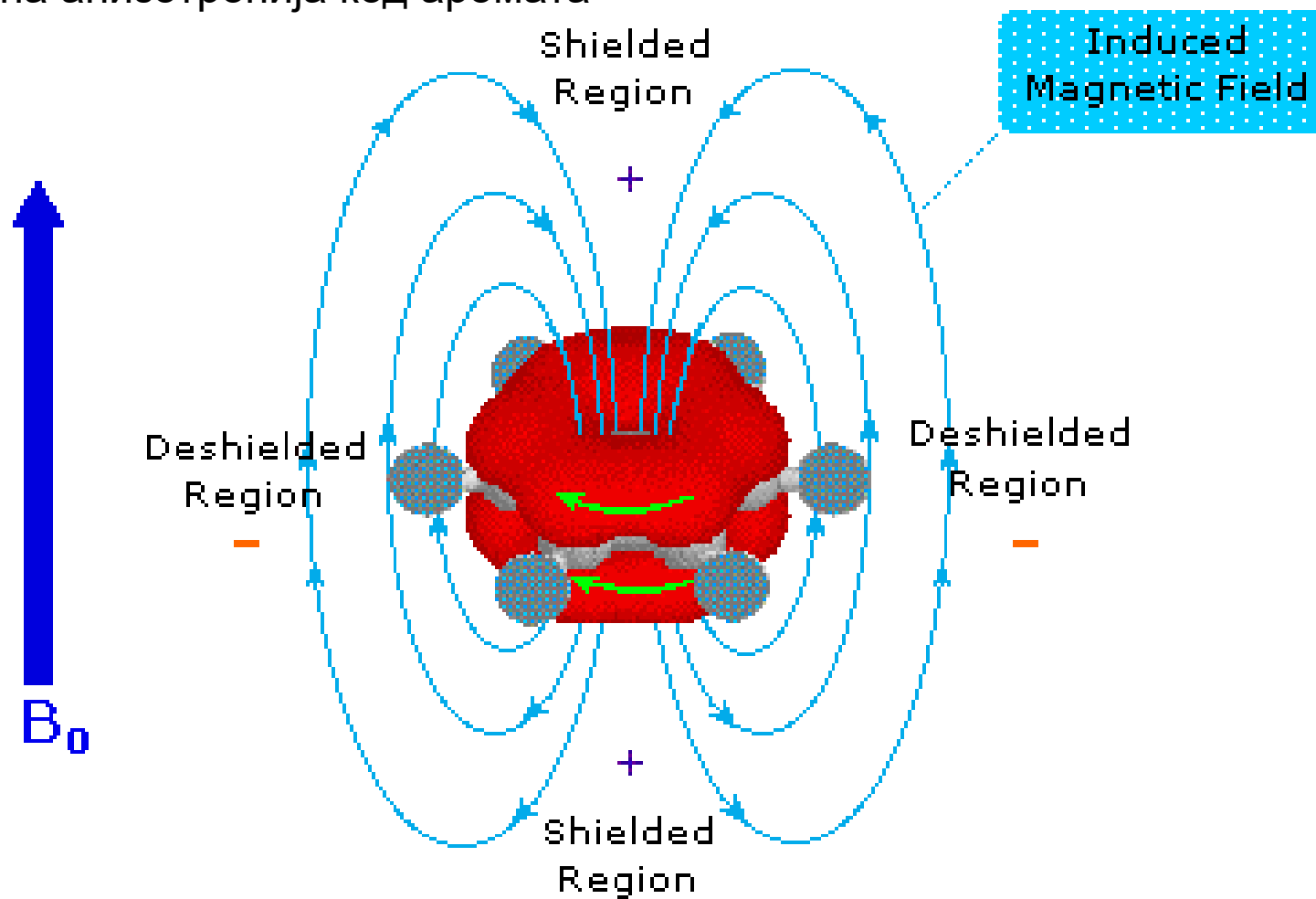

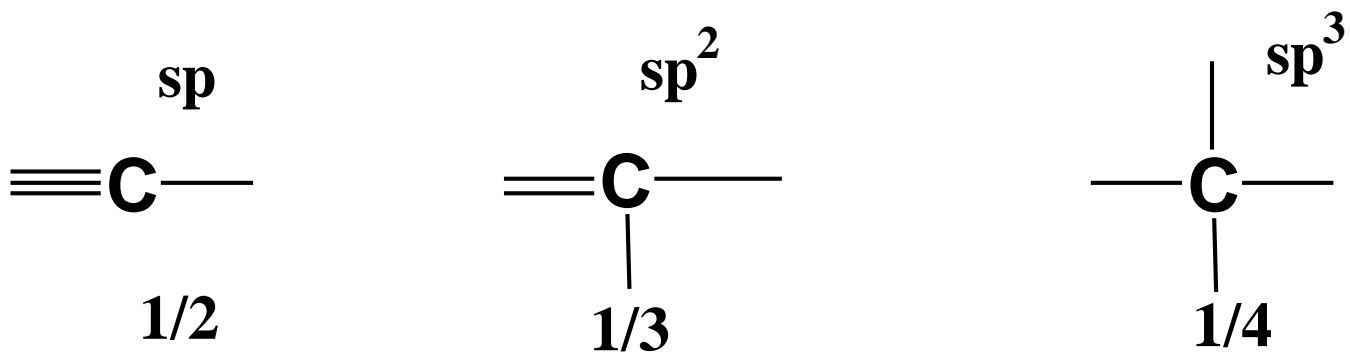
Магнетна анизотропија код аромата, двоструке и троструке везе (са – је означено поље дијамагнетног утицаја, а са + парамагнетног)

+ дијамагнетни утицај
- парамагнетни утицај

Магнетна анизотропија код аромата

електронегативност

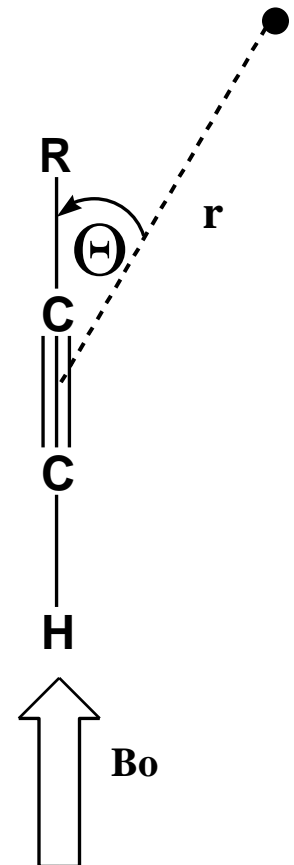
локална диамагнетична заштита

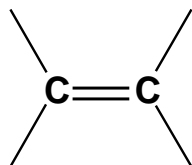

Утицај хибридизације на хемијско померање протона

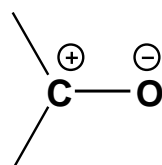
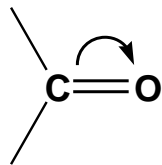
- Јачина и правац индукованог поља односно анизотропни ефекат (изражен преко заштитне константе δ_{aniz}) у некој тачки зависи од његовог положаја у односу на трогубу везу.

$$\delta = \frac{(3 \cos^2 \Theta - 1)}{3r^2}$$

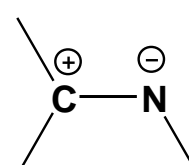
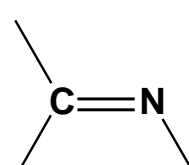

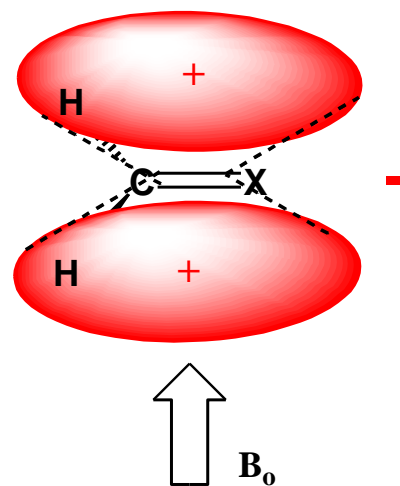
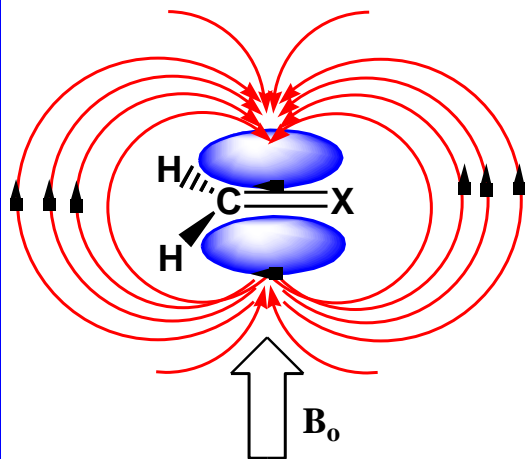
δ 4–7

9–10

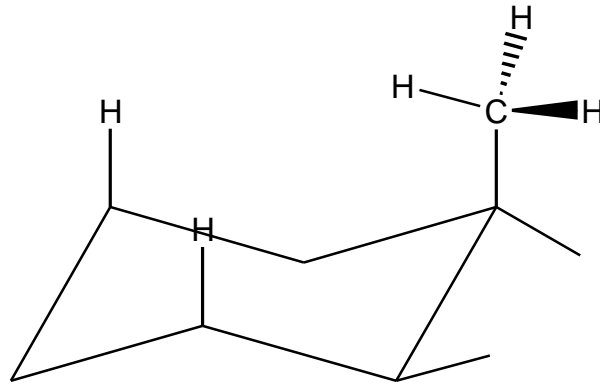

>7

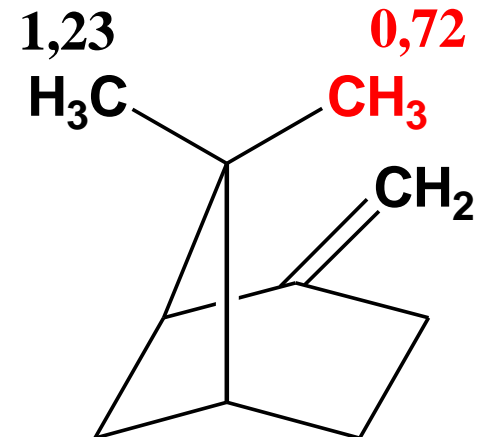
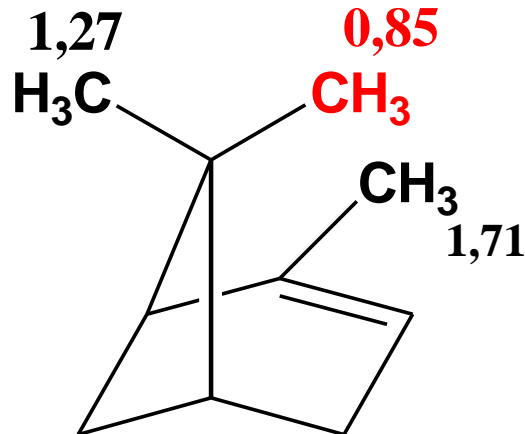
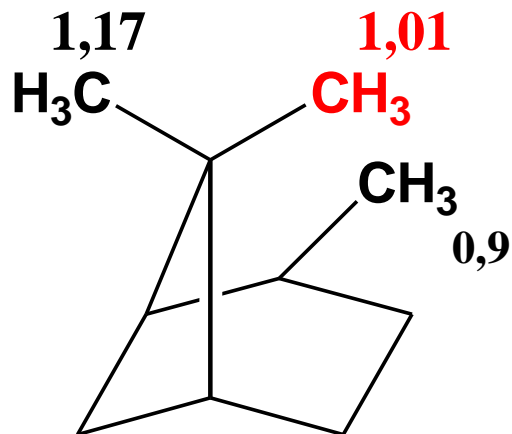

СТЕРНИ ЕФЕКАТ

Утицај метил групе са аксијалним протоном (код неких стероида) на C-2 доводи до диамагнетне заштите и NMR сигнал за протон се **повећава** ка **већем хемијском померању** (до 1 ppm)

Утицај стерног ефекта на хемијско померање протона

КОНСТАНТА СПРЕЗАЊА J

Константа спрезања (coupling constant)

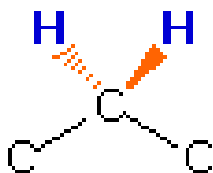
представља мерило међусобне интеракције језгара. То је растојање између суседних линија мултиплета.

^2J – геминална константа спрезања

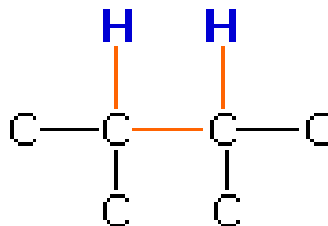
^3J – вицинална константа спрезања

^4J – алилна константа спрезања

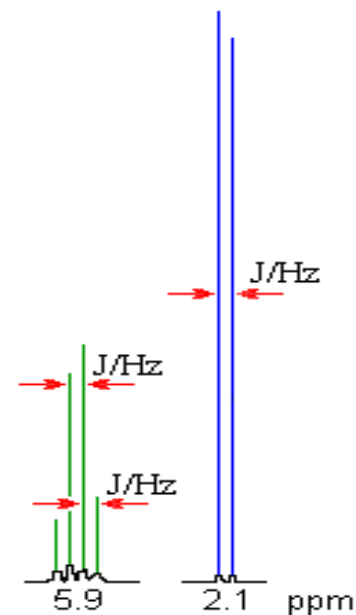
^5J – хомоалилна константа спрезања

Геминални водоникови атоми

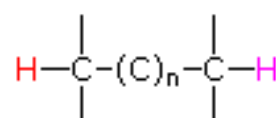

Вицинални водоникови атоми

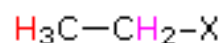

Structural Type

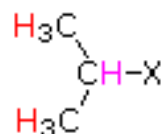
J (Hz)

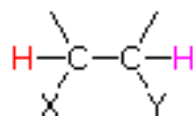
0
(unless in a rigid
ideal orientation)

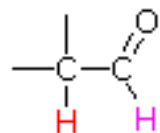
6 to 8

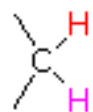
5 to 7

2 to 12
(depends on dihedral angle
and the nature of X and Y)

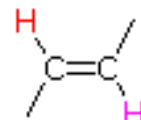
0.5 to 3

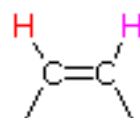
12 to 15
(must be diastereotopic)

Structural Type

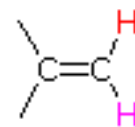
J (Hz)

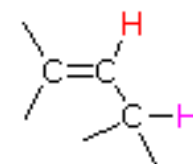
12 to 18

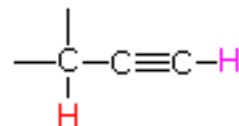
7 to 12

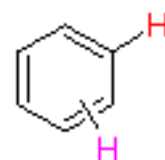
0.5 to 3

3 to 11
(depends on dihedral angle)

2 to 3

o 6 to 9
m 1 to 3
p 0 to 1

ГЕМИНАЛНА КОНСТАНТА СПРЕЗАЊА

1. Константа расте са повећавањем с карактера C-H везе

sp^3 -12,5 Hz метан sp^2 - 2,5 Hz етилен

2. супституција електронегативном групом код CH_2 групе доводи до раста $^2J_{HH}$.

CH_4
-12,5 Hz

CH_3Cl
-10,8 Hz

CH_2Cl_2
-7,5 Hz

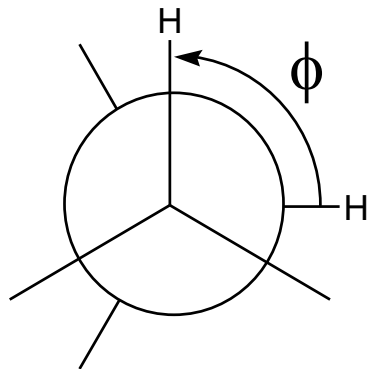
3. супституција са електронегативном групом на β положају код CH_2 групе доводи до опадања $^2J_{HH}$.

4. Постојање π електронског система у суседству CH_2 групе доводи до умањења константе $^2J_{HH}$. Ефекат је максималан у случају када p орбитала лежи у равни фрагмента CH_2 (а) минималан када је под углом 90° (b).

ВИЦИНАЛНА КОНСТАНТА СПРЕЗАЊА

Величина константе купловања је функција диедралног угла ϕ што се математички може изразити Карплусовом једначином:

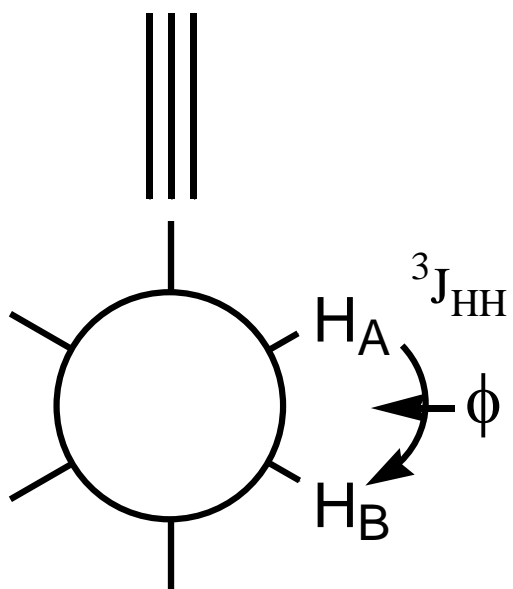
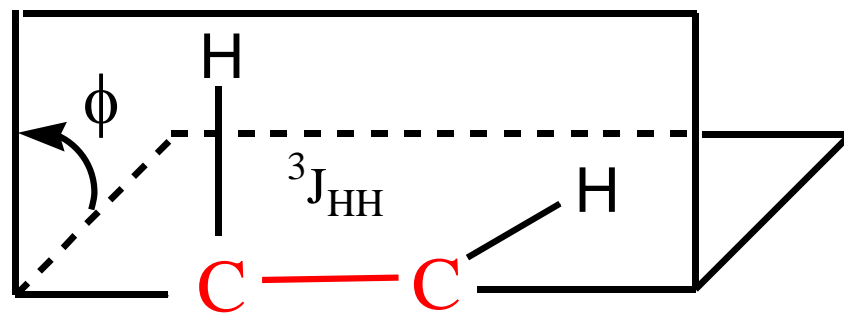
$$^3J = 4.2 - 0.5 \cos \Phi, + 4.5 \cos^2 \Phi,$$

$$^3J_{HH} = A + C \cos \Phi, \quad \Phi = 0-90 \text{ (Hz)}$$

$$^3J_{HH} = A + B \cos \Phi + C \cos^2 \Phi, \quad \Phi = 90-180$$

$$A = 7, B = -1, C = 5 \text{ Hz}, \quad ^3J_{(\Phi=0)} < ^3J_{(\Phi=180)}$$

2. Зависност вициналне константе купловања ^3J од електронегативности супституената X
($\text{CH}_3\text{CH}_2\text{X}$) дата је једначином

$$^3J_{\text{Hz}} = 7.9 - n \cdot 0.7 (DX)$$

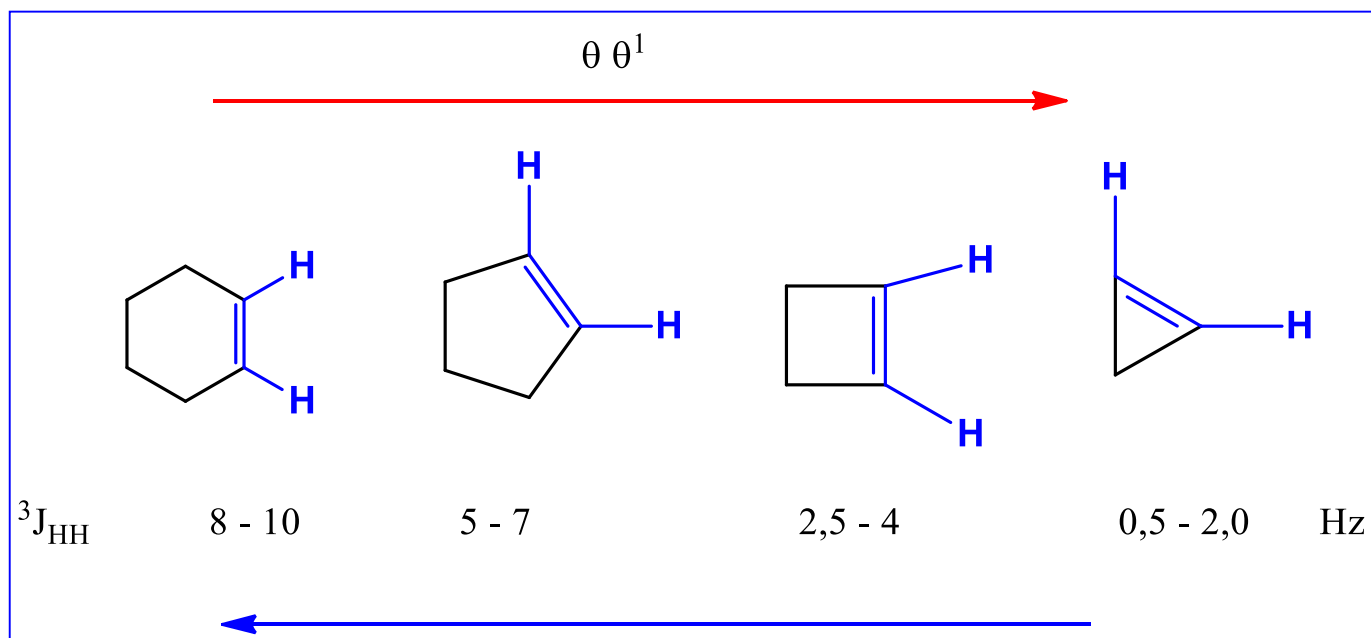
n је једнако броју водоника замењених са X групом и DX је једнако ($X_{\text{x}} - X_{\text{H}}$) где су X_{x} и X_{H} електронегативности супституената и водоника.

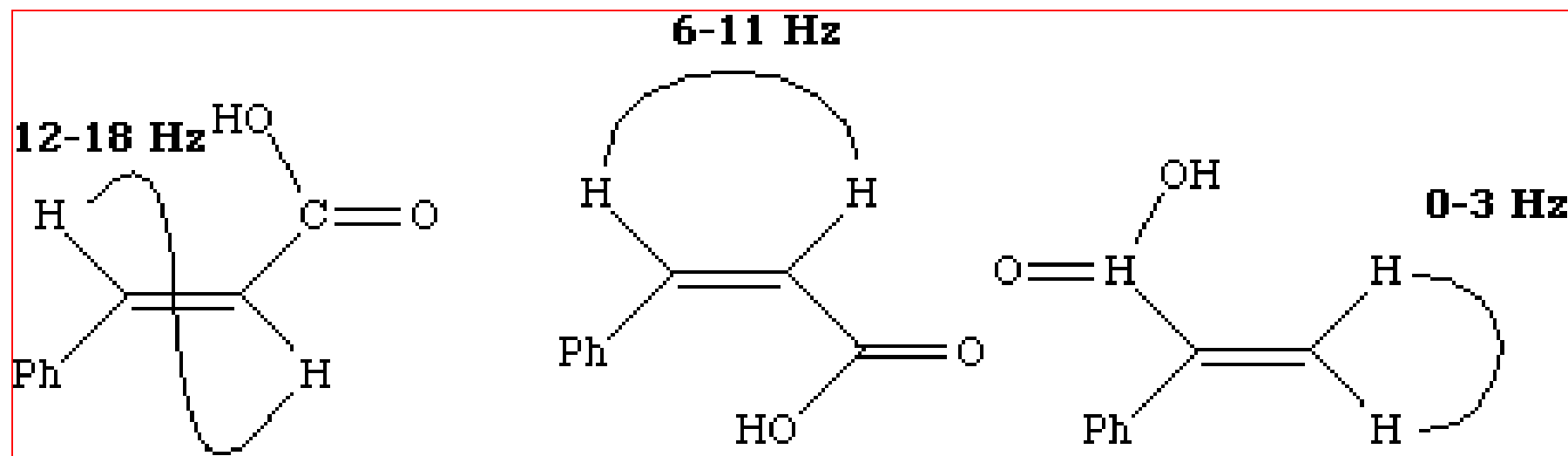
3. Вицинална константа купловања ^3J опада са повећавањем дужине везе C–C.

$$^3J_{\text{Hz}} = -35 R_{\text{C-C}} + 56$$

4. Вицинална константа купловања ^3J зависи од угла везе θ угљеник-угљеник-водоник. Ако се угао θ између водоника и везе C–C повећава, константа купловања се смањује (ред везе остаје исти)

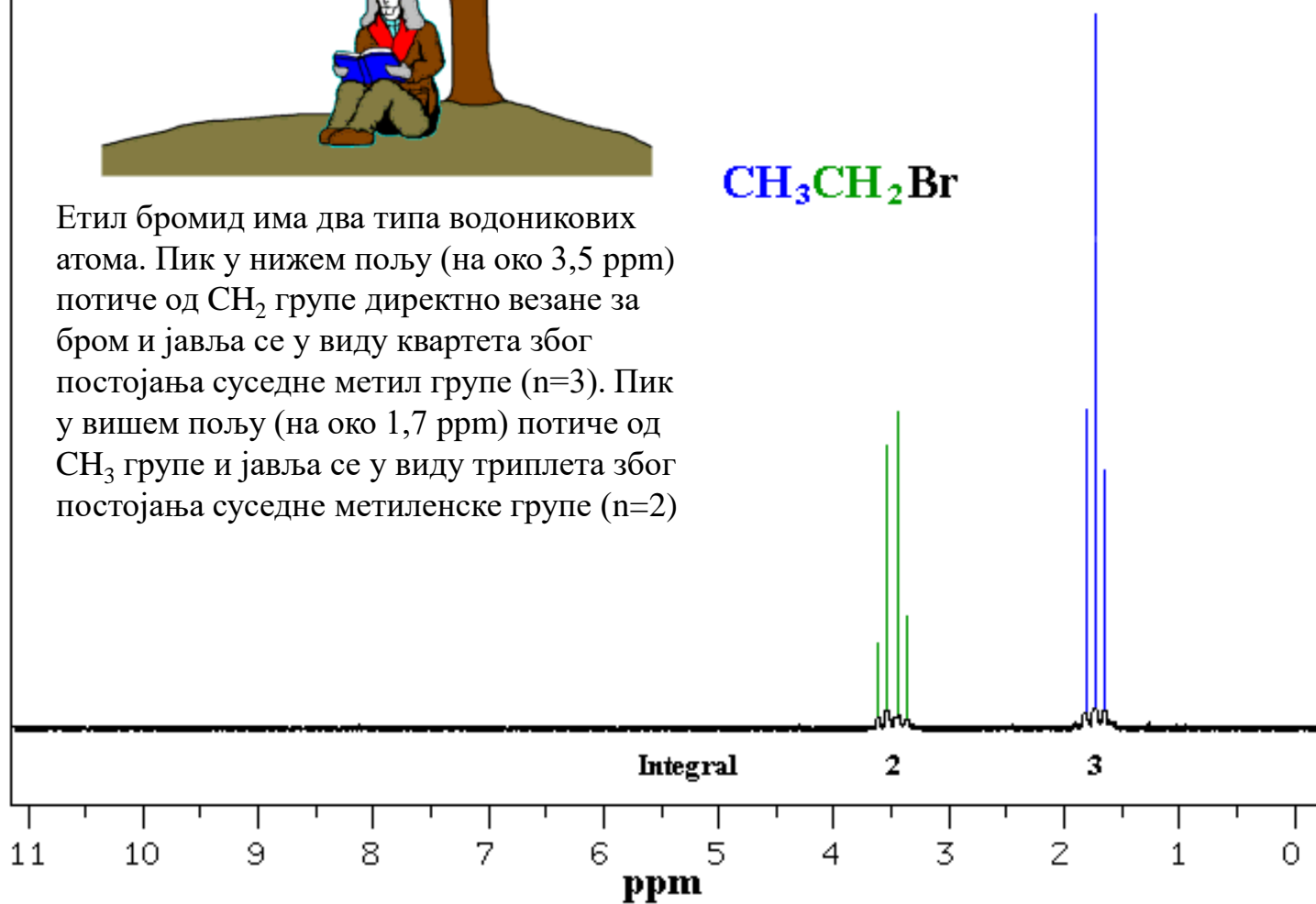
- Вицинална константа купловања зависи од диедралног угла ϕ који се јавља између равни у којима се налазе угљеникови атоми са одговарајућим протонима. Та зависност је дата **Карплусовом једначином** и дијаграмом.
- Са повећавањем углова веза (θ и θ^1) у фрагменту доводи до смањења $^3J(\text{HH})$

Етил бромид има два типа водоникових атома. Пик у нижем пољу (на око 3,5 ppm) потиче од CH_2 групе директно везане за бром и јавља се у виду квартета због постојања суседне метил групе ($n=3$). Пик у вишем пољу (на око 1,7 ppm) потиче од CH_3 групе и јавља се у виду триплета због постојања суседне метиленске групе ($n=2$)

- *Спин-спин цепање* се простире кроз везе које раздвајају интерагујућа језгра (скаларно купловање). Обично се ова интеракција догађа само између језгара која су одвојена са две, три или четири везе у ^1HMR -у.
- Број трака (#) у финој структури апсорпционог сигнала дат је изразом

$$\# = 2nI + 1$$

- где је **I нуклеарни спин квантни број** језгра који проузрокују цепање, а **n број језгара**.

- Релативни однос трака у апсорпционом сигналу је дат **коефицијентима биномног** обрасца или **Паскаловим троуглом**

$$(X + 1)^m$$

- где је **m** једнако броју трака у сигналу минус један (#−1)

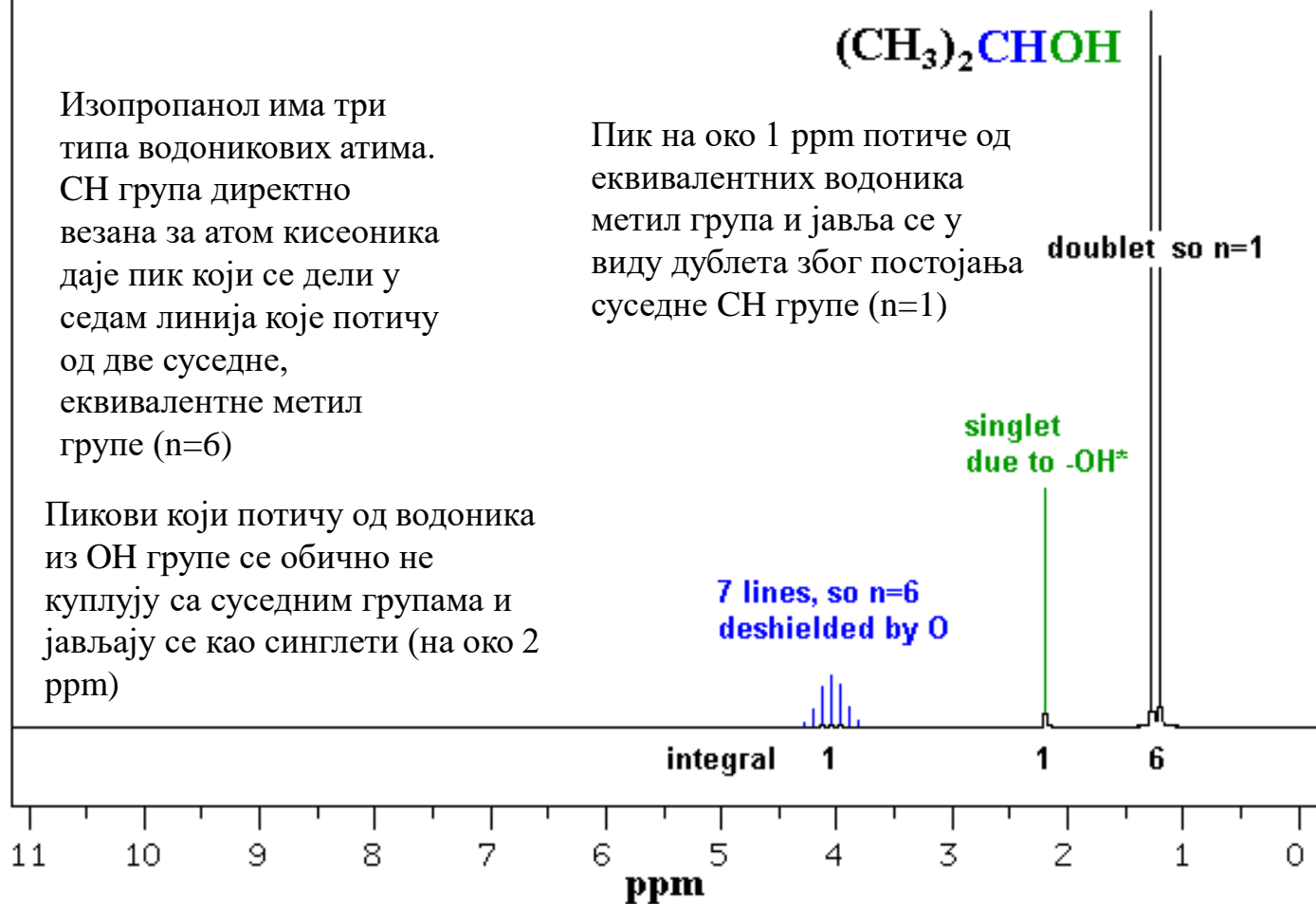
Паскалов треугольник

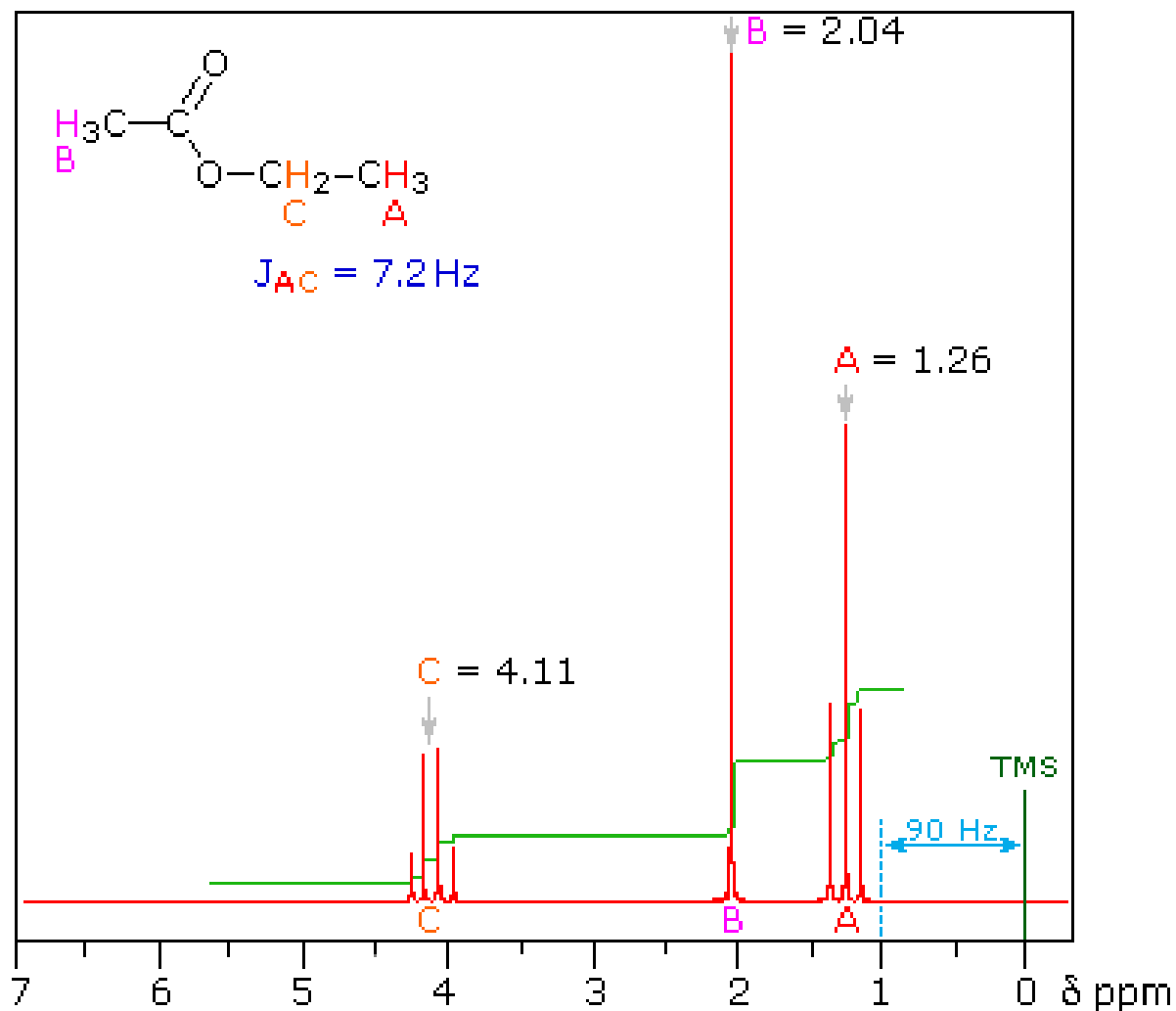

Изопропанол има три типа водоникових атома. СН група директно везана за атом кисеоника даје пик који се дели у седам линија које потичу од две суседне, еквивалентне метил групе ($n=6$)

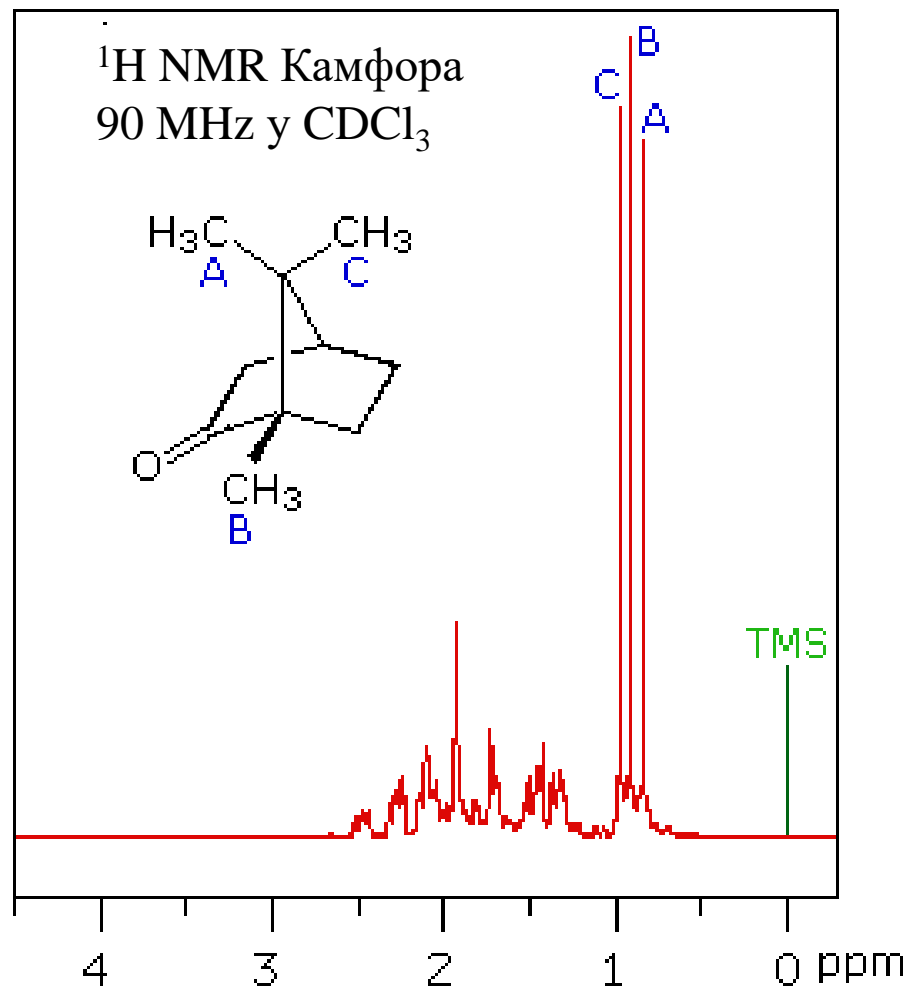
Пикови који потичу од водоника из ОН групе се обично не куплују са суседним групама и јављају се као синглети (на око 2 ppm)

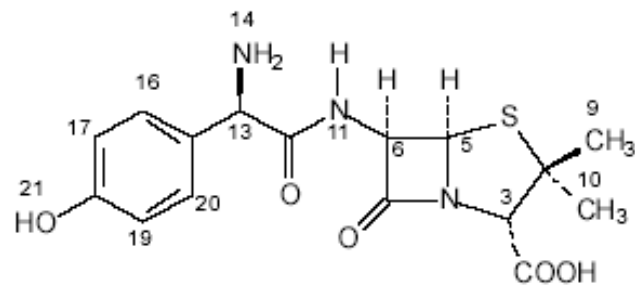
Пик на око 1 ppm потиче од еквивалентних водоника метил група и јавља се у виду дублета због постојања суседне СН групе ($n=1$)

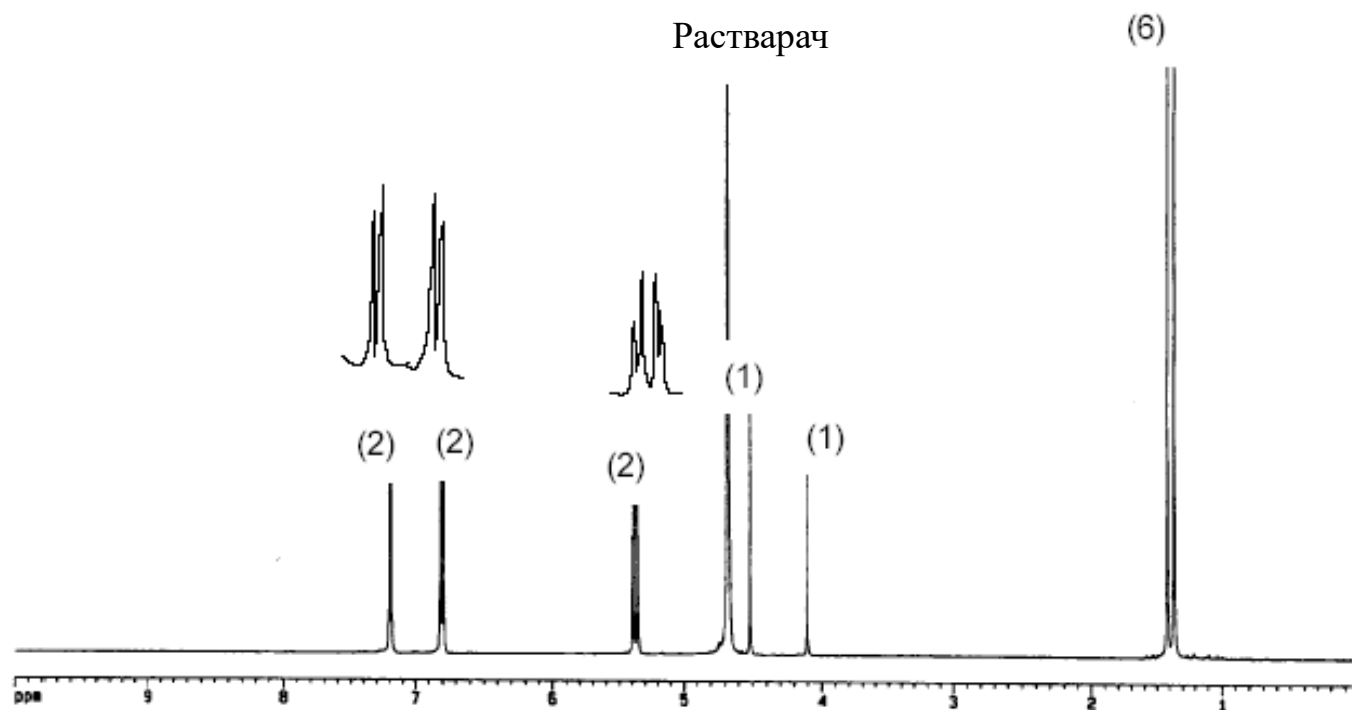

СПЕКТРИ ВИШЕГ РЕДА

Амоксицилин

^1H NMR спектар амоксицилина

прва генерација

ДРУГА ГОДИНА ФАРМАЦИЈЕ

СНИМАЊЕ NMR СПЕКТРА

